

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΣΤ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1-15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1977 | ΑΡΙΘ. 23-24

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Α'. ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ *

ΚΕΙΜΕΝΟΝ

II. 1. Περὶ δὲ τοῦ συνδούλου μου Βούρρου, τοῦ κατὰ
Θεὸν διακόνου ὑμῶν ἐν πᾶσιν εὐλογημένου, εὐχομαι παρα-
μεῖναι αὐτὸν εἰς τιμὴν ὑμῶν καὶ τοῦ ἐπισκόπου· καὶ Κρό-
κος δέ, ὁ Θεοῦ ἄξιος καὶ ὑμῶν, ὃν ἐξεμπλᾶριον τῆς ἀφ' ὑμῶν
5 ἀγάπης ἀπέλαβον, κατὰ πάντα με ἀνέπαυσεν, ὡς καὶ αὐτὸν ὁ
πατὴρ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀναψύξει ἅμα Ὀνησίμῳ καὶ Βούρρῳ
καὶ Εὐπλῳ καὶ Φρόντωνι, δι' ὧν πάντας ὑμᾶς κατὰ ἀγάπην
εἶδον. 2. Ὀναίμην ὑμῶν διὰ παντός, ἐάν περ ἄξιος ᾖ.
Πρέπον οὖν ἐστίν, κατὰ πάντα τρόπον δοξάζειν Ἰησοῦν
10 Χριστὸν τὸν δοξάσαντά ὑμᾶς, ἵνα ἐν μιᾷ ὑποταγῇ κατηρτι-
σμένοι, ὑποτασσόμενοι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ,
κατὰ πάντα ἦτε ἡγιασμένοι.

III. 1. Οὐ διατάσσομαι ὑμῖν ὡς ὧν τις. Εἰ γὰρ καὶ δέ-
δεμαι ἐν τῷ ὀνόματι, οὐπῶ ἀπήρτισμαι ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 603 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 22 τεύχους.

2. ὑμῶν: + καὶ Ag. 8. ὀναίμην G (σχεδὸν πάντοτε). 10. κα-
τηρτισμένοι L: ἦτε κατηρτισμένοι τῷ αὐτῷ νοῖ καὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ
καὶ τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἵνα Gg (συμφώνως πρὸς
τὸ χωρίον Α' Κορ. 1,10). 11. ἐπιτασσόμενοι G. 13. τις GL: τι
Ag (πβλ. Γαλ. 2,6. 6, 3). 14. ὀνόματι + Χριστοῦ L.

- 15 Νῦν γὰρ ἀρχὴν ἔχω τοῦ μαθητεύεσθαι καὶ προσλαλῶ ὑμῖν ὡς συνδιδασκαλίταις μου. Ἐμὲ γὰρ ἔδει ὑφ' ὑμῶν ὑπαλειφθῆναι πίστει, νουθεσίᾳ, ὑπομονῇ, μακροθυμίᾳ. 2. Ἄλλ' ἐπεὶ ἡ ἀγάπη οὐκ ἔῃ με σιωπᾶν περὶ ὑμῶν, διὰ τοῦτο προέλαβον παρακαλεῖν ὑμᾶς, ὅπως συντρέχητε τῇ γνώμῃ τοῦ
- 20 Θεοῦ. Καὶ γὰρ Ἰησοῦς Χριστός, τὸ ἀδιάκριτον ἡμῶν ζῆν, τοῦ Πατρὸς ἡ γνώμη, ὡς καὶ οἱ ἐπίσκοποι, οἱ κατὰ τὰ πέρατα ὀρισθέντες, ἐν Ἰησοῦ Χριστοῦ γνώμῃ εἰσίν.

15. γὰρ Gg: δὲ L: λ. A. 16. ὑποληφθῆναι L. 20. ἡμῶν AL: ὑμῶν G. 21. τὰ πέρατα G: terrae fines L.
22. ἐν: λ. L.

II. 1. Περὶ δὲ τοῦ συνδούλου¹ μου Βούρρου, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ κατὰ Θεὸν διάκονός σας καὶ καθ' ὅλα εὐλογημένος, εὐχομαι νὰ παραμείνῃ ὁ ἴδιος (δηλ. ἐνάρετος, ὅπως φαίνεται τώρα) πρὸς τιμὴν ἰδικὴν σας καὶ τοῦ Ἐπισκόπου· καὶ ὁ Κρόκος δέ, πού εἶναι ἄξιός τοῦ Θεοῦ καὶ γιὰ σᾶς, πού τὸν ἀπήλαυσα ὡς δεῖγμα τῆς ἀγάπης σας, με ἀνέπαυσεν (με ἀνεκούφισεν) σὲ ὅλα (με ἐξυπηρέτησεν εἰς ὅλας τὰς ἀνάγκας μου), εὐχομαι παρόμοια ν' ἀνακουφίσῃ (νὰ δροσίσῃ)² καὶ αὐτὸν ὁ Πατὴρ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ με τὸν Ὀνήσιμον καὶ τὸν Βούρρον καὶ τὸν Εὐπλοῦν καὶ τὸν Φρόντωννα, εἰς τὰ πρόσωπα τῶν ὁποίων σᾶς εἶδα ὅλους, συμφώνως πρὸς τὴν κατὰ Χριστὸν ἀγάπην. 2. Εἴθε νὰ σᾶς ἔχω καταδικούς μου γιὰ πάντα³, ἐὰν βέβαια εἶμαι ἄξιός. Εἶναι λοιπὸν πρέπον νὰ δοξάζητε τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν πού σᾶς ἐδόξασεν, με κάθε τρόπον⁴, ὥστε κατηρητισμένοι σὲ μίαν ἐνιαίαν (καὶ ὁμόψυχον) ὑποταγὴν, ὑποτασσόμενοι (ὑπακούοντες) εἰς τὸν Ἐπίσκοπον καὶ τοὺς ἱερεῖς σας⁵, νὰ εἴσθε καθ' ὅλα ἡγιασμένοι.

1. Πβλ. Κολ. 1,7. 4,7. 2. Πβλ. Β' Τιμ. 1,16. 3. Πβλ. Φιλήμ. 20. 4. Πβλ. Ἰω. 17,10.22. 5. Πβλ. Α' Τιμ. 4,14.

III. 1. Δὲν σᾶς διατάσσω ὡσάν νὰ εἶμαι κάποιος (ποῦ ἔχει ἐξουσίαν). Διότι, παρ' ὅλον ὅτι φέρω τὰ δεσμὰ χάριν τοῦ Ὀνόματος⁶ (τοῦ Χριστοῦ ποῦ φέρομεν οἱ χριστιανοί), δὲν ἔχω ἀκόμη γίνεи τέλειος ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ⁷ (κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Ἰ.Χ.). Τώρα μόλις ἀρχίζω νὰ μαθητεύω (νὰ γίνωμαι μαθητῆς Του) καὶ σᾶς ἀπευθύνω τὸν λόγον (σᾶς προσφωνῶ) ὡς νὰ εἴσθε συμμαθηταὶ μου (ἀφοῦ μαθητεύομεθα ὅλοι εἰς τὸν ἴδιον Διδάσκαλον, δηλ. τὸν Χριστόν). Διότι ἐγὼ πρέπει νὰ πάρω ἀπὸ σᾶς, διὰ νὰ ἐνισχυθῶ⁸, πίστιν, νοουθεσίαν (δηλ. συμβουλὰς), ὑπομονήν, μακροθυμίαν, (ἀνεκτικότητα καὶ μεγαλοψυχίαν). 2. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη μου γιὰ σᾶς δὲν μὲ ἀφίνει νὰ σιωπῶ, δι' αὐτὸ ἐπρόλαβα νὰ σᾶς παρακαλέσω, ὅπως πορεύεσθε ὅλοι σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Διότι καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ποῦ εἶναι ἡ ζωὴ μας ἡ ἀληθινή⁹ (ἡ ἀδιάκριτη, ἡ ἀδιαμφισβήτητος, ποῦ δὲν ἡμπορεῖ νὰ συγκριθῆ καὶ διακριθῆ ἀπὸ ὅ,τι δῆποτε εἰς τὴν ζωὴν μας), ποῦ εἶναι ἡ Γνώμη (ἡτοι ἡ Σοφία, ὁ Λόγος καὶ ἡ Θέλησις) τοῦ Πατρὸς, ὅπως καὶ οἱ ἐπίσκοποι ποῦ ὠρίσθησαν κατασταθέντες εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς (ποῦ ὑπάρχουν Ἐκκλησίαι), εἶναι (Ἐπίσκοποι) χάρις εἰς τὸ θέλημα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

6. Πβλ. Ἰγνατ., Ῥωμ. προσίμ. καὶ 9,3. Σμυρν. 4,2. 12,2. Πολ. 5,1. Πράξ. 5,41. Γ' Ἰω. 7. Ἰγνατ., Ἐφ. 7,1. Φιλαδ. 10,1. 7. Πβλ. Φιλαδ. 5,1. Φιλ. 3,12. 8. Πβλ. Ἰγνατ., Ἐφ. 3,2. 4,1. Ῥωμ. 1,1. 5,1. Φιλαδ. 2,2. Πολ. 1,2 ἐξ. 2,3. 3,1. 6,1. 7,2. 9. Πβλ. Φιλιππ. 1,21. Κολ. 3,4. Ἰω. 3,36. 14,6. 20,31 κ.π.ᾶ.

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ἐν ὄψει τῶν Χριστουγέννων

Τὰ Χριστούγεννα ἀνατέλλουν πάλιν εἰς ἓνα κόσμον μακρὰν ἀπέχοντα ἀπὸ τὸ χαρωπὸν νόημά των. Περὶ τὴν Βηθλεέμ, εἰς μικρὰν ἀλλὰ καὶ εἰς παγκόσμιον ἀκτῖνα, μίση χωρίζουν τοὺς λαοὺς καὶ ὁ ἀγγελικὸς ὕμνος «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη...» φαίνεται νὰ ἤχη ἑκπὸς τόπου.

Βεβαίως, ἡ διαπίστωσις αὐτὴ δὲν ἰσχύει δι' ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἀπειράριθμοι καρδιαὶ πάλλονται ἀπὸ πίστιν εἰς τὸν ἐνανθρωπήσαντα Λόγον, εἶναι διεποτισμένοι μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου. Ἀλλὰ τὸ γεγονός δὲν ἀλλάσσει τὴν ζοφερὰν εἰκόνα πὸν ἐμφανίζει ἡ ὑπόλοιπος οἰκουμένη, ἕκδοτος οὕσα εἰς ἀντιθέους ἰδέας καὶ ὑποχείριος εἰς πάθη.

Τὴν μεγάλην λοιπὸν Ἑορτὴν σκιαζοῦν καὶ ἐφέτος συμβάντια ἐμπνέοντα φόβον καὶ ἄγχος καὶ προδιαγράφοντα μίαν Αὔριον, διὰ τὴν κοινὴν λογικὴν, χειροτέραν ἀπὸ τὴν Σήμερον.

Ἄλλ' ἄς μὴ χάνωμεν, ὅσοι πιστοί, τὴν βεβαιότητα ὅτι τὸ Θεῖον Βρέφος εἶναι ὁ Κύριος τῆς Ἱστορίας. Ὅσον καὶ ἂν παλαίσῃ ἐναντίον τοῦ τὸ Πονηρὸν Πνεῦμα, δὲν θὰ κατισχύσῃ. Μὲ αὐτὴν λοιπὸν τὴν προοπτικὴν, ἄς ἐορτάσωμεν καὶ τώρα τὰ Χριστούγεννα, τὴν σεπτὴν ἡμέραν ἀπὸ τὴν ὁποίαν πηγάζει ἡ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, «οὐ καταισχύνουσα» ἔλπίς.

Τὰ δῶρα τῶν Μάγων

Οἱ Μάγοι πὸν ἦλθαν εἰς τὴν Βηθλεέμ καὶ προσεκόνησαν τὸν ἀριγέννητον Κύριον, ἦσαν σοφοὶ εἰδωλολάτραι ἱερεῖς τῆς ἀπωτέρας Ἀνατολῆς, πιθανώτατα ἐκ Περσίας. Κατὰ τὴν Ἀγίαν Γραφήν, προσέφεραν εἰς Αὐτὸν καὶ δῶρα: χρυσόν, λίθον καὶ σμύρναν. Ξένος μέγας λογοτέχνης τοῦ καιροῦ μας προβαίνει εἰς τὴν κάτωθι ὠραίαν ἀλληγορικὴν ἐρμηνείαν, ἀναφερόμενος εἰς αὐτά.

«Οἱ Μάγοι συμβολίζουν τὰς παλαιὰς θεολογίας πὸν ὑποκλίνονται ἐνώπιον τῆς πλήρους καὶ τελείας Ἀποκαλύψεως, τὴν ἐπιστήμην πὸν ταπεινοῦται πρὸ τῆς Ἀγιότητος, τὸν πλοῦτον εἰς τοὺς πόδας τῆς Πτωχείας. Προσφέρουν εἰς τὸν Ἰησοῦν τὸν χρυσὸν πὸν ὁ Ἰησοῦς θὰ καταδικάσῃ. Δὲν τὸν προσφέρουν ἐπειδὴ ἡ Μαρία, πτωχὴ ὡς ἦτο, θὰ τὸν ἐχρειάζετο εἰς τὸ ταξίδι τῆς, ἀλλὰ διὰ τὰ συμμορφωθοῦν προκαταβολικῶς εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Εὐαγγελίου: πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ διάδος πτωχοῖς. Δὲν κομίζουν τὸν λίβανον διὰ τὰ καταπνίξουν τὴν δυσωδίαν τοῦ σταύλου, ἀλλὰ διότι αἱ τελεῖαι τῶν θὰ λάβουν τέλος καὶ δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον ἀνάγκη ἀπὸ θυμιάματα εἰς τοὺς βωμούς τῶν. Χαρίζουν τὴν σμύρναν πὸν χρησιμεύει εἰς τὸ θαλάσσιον τῶν νεκρῶν, διότι διαισθάνονται ὅτι αὐτὸ τὸ Βρέφος θ' ἀποθάνῃ νέος ἄνδρας καὶ ἡ μητέρα του, πὸν τώρα χαμογελᾷ, θὰ χρειασθῇ μωροδικὰ διὰ τὸ ἀλείφῃ τὸ σῶμα του. Γονυκλινεῖς, σκεπασμένοι μὲ τοὺς λαμπροὺς μανδύας τῶν, εἰς τὰ ἄχρῃ τοῦ σταύλου, οἱ Σοφοὶ δίδουν καὶ τὸν ἑαυτῶν τῶν, ὡς δεῖγμα ὑποταγῆς τοῦ κόσμου».

«Ὡς τὰ παιδιά...»

Τὴν 29ην Δεκεμβρίου, τιμᾶται ἡ μνήμη τῶν Ἀγίων Νηπιῶν. Πρόκειται διὰ τοὺς συνομήλικας τοῦ Κυρίου παιδας, τοὺς ὁποίους ἀνεῖλεν ὁ Ἡρώδης (Ματθ. 6' 16), μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι μεταξὺ τούτων θὰ ἦτο καὶ Ἐκεῖνος, ὃν ἐφοβεῖτο ὡς μέλλοντα τὰ βασιλεύσει κοσμικῶς τοῦ Ἰσραήλ. Εἶναι οἱ πρῶτοι Μάρτυρες τῆς Ἐκκλησίας αἱ τρυφεραὶ αὐταὶ ὑπάρξεις πὸν σελαγίζουν εἰς τὴν ἄλω τῆς μεγάλης Δεσποτικῆς Ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων. Ἡ ἐγγύτης εἶναι χρονικὴ, ἐφ' ὅσον τὸ γεγονός τῆς θυσίας τῶν δὲν ἀπέχει παρὰ ἐλάχιστα ἀπὸ τὸν Θεῖον Τόκον, ἀλλὰ καὶ πνευματικὴ. Διότι ἡ νηπιακὴ ἀθωότης τῶν εἶναι ὅτι τὸ πλησιέστερον καὶ πλέον ὁμοιον πρὸς τὸν Ἀμωμον Ἰησοῦν.

Μὲ τὴν ἐορτὴν τῶν, μᾶς ὑπενημιχίζεται ἡ εὐαγγελικὴ ἀλήθεια, καθ' ἣν ὅλους τοὺς ὄντως χριστιανὸς διακρίνει μία παιδικὴ καθαρότης τῆς καρδίας, ἀδιαφόρως πρὸς τὴν ἡλικίαν. Διὰ τὰ εἰσελθῶμεν εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ὁ Υἱὸς του θεμελιώδη ὄρον μᾶς ἔθεσε τὸ τὰ «στραφῶμεν καὶ γίνωμεν ὡς τὰ παιδιά» (Ματθ. ιη' 3).

ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

ΕΝ Τῆ ΚΑΙΝῆ ΔΙΑΘΗΚῆ

Β΄

Εἰς προηγούμενον ἄρθρον μας ἐλέγομεν, ὅτι ἡ Καινὴ Διαθήκη εἶναι πολύτιμος πηγὴ τῆς λειτουργικῆς ἐπιστήμης. Ἄλλὰ πῶς πρέπει νὰ χρησιμοποιῆ τις τὴν πηγὴν ταύτην;

Ὁ Hans Lietzmann θεωρεῖ ὡς θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς ιστορικολειτουργικῆς μεθόδου τὸ αἴτημα, κατὰ τὸ ὁποῖον δέον νὰ ἔχωμεν ὡς ἀφειτηρίαν τὰς μεταγενεστέρας πηγὰς καὶ νὰ ὀρμώμεθα ἐξ αὐτῶν, διὰ νὰ ἀναζητήσωμεν ἐκεῖθεν τὸν δρόμον πρὸς τὸ παρελθὸν καὶ πρὸς τοὺς χρόνους τῶν ἀρχῶν, ἐν τοῖς ὁποίοις αἱ πηγαὶ εἶναι σποραδικαὶ καὶ παρουσιάζουν λειτουργικὴν πρᾶξιν ρευστὴν καὶ οὐχὶ ὅλως διαμεμορφωμένην καὶ ἀποκεκρυσταλλωμένην. Ἀληθῶς πολλὰ μεταγενέστεραι ἐκδηλώσεις τῆς λατρείας ἀπαντῶνται ἤδη ἐν πυρῆνι ἐντὸς τῆς Καινῆς Διαθήκης. Πάντως ἡ μέθοδος, τὴν ὁποίαν προτείνει ὁ Lietzmann, πρέπει νὰ χρησιμοποιῆται μετὰ μεγάλης προσοχῆς, διότι περικλείει τὸν κίνδυνον τοῦ νὰ παρασυρθῆ τις ἐκ τοῦ πειρασμοῦ τῆς πάσῃ θυσίᾳ ἀναγωγῆς τῶν μεταγενεστέρων λατρευτικῶν μορφῶν εἰς τοὺς πρώτους χρόνους.

Τὰ μνημονευθέντα βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης μαρτυροῦν, ὅτι ἤδη ἐν τῇ ἀποστολικῇ ἐποχῇ ὑπῆρχον τὰ οὐσιωδέστερα στοιχεῖα τῆς μεταγενεστέρας χριστιανικῆς λατρείας. Παραλλήλως ὑπῆρχον καὶ πολλὰ λειτουργικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχουν πλέον σήμερον.

Τὸ ὅτι ἡ Καινὴ Διαθήκη παρουσιάζει πλουσίαν λειτουργικὴν ζωὴν δὲν εἶναι τι αὐτονόητον. Ἡ λατεία σημαίνει σύνδεσιν μεθ' ὠρισμένων μορφῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὁ καθ' ἕκαστον λάτρης ὑποτάσσει ἑαυτόν. Ἄλλ' ὁ Κύριος ἤθελε νὰ ἐλευθέρωσῃ ἐκ τῶν παραδεδομένων λατρευτικῶν μορφῶν. Διὰ τοῦτο παραπέμπει εἰς τὴν προφητικὴν ρῆσιν «Ἐλεος θέλω καὶ οὐ θυσίαν» (ᾠσ. στ', 6. Μαθ. θ', 13 καὶ 18', 7). Καὶ ἡ πρώτη του περὶ προσευχῆς ὑπόδειξις ἦτο: «οὐ δὲ ὅταν προσεύχη, εἴσέλθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου καὶ κλείσας τὴν θύραν σου προσευξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ» (Μαθ. στ', 6).

Λατρεία ἐν τῇ ἐννοίᾳ μεγάλων καὶ ἑορταστικῶν τελετῶν ὑπῆρχε τότε ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἱεροσολύμων. Οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λευῖται ἦσαν ἕτοιμοι πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ λατρευτικοῦ τυπικοῦ. Εἰς τὰς μεγάλας ἑορτὰς μετεῖχε τῆς λατρείας καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχιερεὺς. Καθημερινῶς ἐτελοῦντο αἱ καθωρισμέναι θυσίαι. Καὶ αἱ ἐλάχισται διατάξεις τοῦ Νόμου ἐφηρμόζοντο μὲ σχολαστικὴν ἐπιμέλειαν (πρβλ. Ἰωάν. ιη', 28).

Ὁ Κύριος δὲν ἀπέκρουσε τὴν παλαιοδιαθηκικὴν λατρείαν τοῦ ναοῦ. Ὁ ἴδιος ἐπεσκέφθη αὐτὸν κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς. Ἄλλ' ὅμως κατέστησε σαφές, ὅτι ἡ λατρεία αὕτη θὰ κατηγορεῖτο καὶ ὅτι ἡ λατρεία τῆς Καινῆς Διαθήκης θὰ ἦτο λατρεία νέου εἶδους καὶ νέου πνεύματος. Συμφώνως πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου λεχθὲν πρὸς τὴν Σαμαρείτιδα, «ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί... Οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ...» (Ἰωάν. δ', 20 - 24).

Ἡ ἀντίθεσις τῆς νέας ἐννοίας τῆς λατρευτικῆς ζωῆς καὶ τῆς περὶ λατρείας ἀντιλήψεως τῶν Ἰουδαίων γίνεται φανερὰ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀγίου Στεφάνου, ὅστις κατηγορεῖτο ὡς στρεφόμενος «κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἀγίου» (Πράξ. στ', 13). Ὁ Στέφανος ἐτόνισεν, ὅτι «Σολομὼν ἠκοδόμησεν αὐτῷ (τῷ Θεῷ) οἶκον. Ἄλλ' οὐχ ὁ Ὑψιστος ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοκεῖ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει· ὁ οὐρανὸς μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου» (Πράξ. ζ', 47 - 49. Ἡσ. ξστ', 1 - 2). Ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος ἔχυσε τὸ αἷμά του διὰ τὴν θεμελιώδη ἀντίληψιν, ὅτι ἡ λατρεία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης θὰ ἀντικαθίστατο ὑπὸ νέας ἐσωτερικῆς καὶ πνευματικῆς λατρείας.

Ἡ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ νέα λατρεία ἦτο ἀληθῶς λατρεία «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ», διότι διεξήγετο ὑπὸ ἀνθρώπων, οἵτινες κατηθύνοντο ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Ἄλλ' ἡ πνευματικότης τῆς νέας λατρείας κατ' οὐδένα τρόπον ἀπέκλειε τὴν ἐξωτερικὴν ἔκφρασίν της. Ὁ Κύριος δὲν ἐκήρυξε μόνον μίαν διδασκαλίαν, ἀλλ' ἵδρυσεν ὡσαύτως τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσάγεται τις διὰ τῆς ὁρατῆς τελεσιουργίας τοῦ βαπτίσματος. Τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας συνελθόντες εἰς ὁρατὰς λατρευτικὰς συνάξεις, διότι ὁ Κύριος ἐθεμελίωσε τὴν νέαν λατρείαν τῆς Καινῆς Διαθήκης. Βεβαίως ὁ Κύριος προσηυχῆθη μόνος ἐπὶ τοῦ ὄρους ἐν τῇ μονώσει, ἀλλὰ καὶ συμπροσηυχῆθη μετὰ τῶν Ἀποστόλων Του. Κατὰ τὸ τελευταῖον Δεῖπνον συνέψαλε μετ' αὐτῶν τὸ Hallel. Καὶ

κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Δείπνου τούτου παρέδωκε τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας καὶ ἐδημιούργησε τὸ πνευματικὸν κέντρον, περὶ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ συγκεντρῶνται οἱ μαθηταὶ Του πρὸς κοινὴν προσευχὴν καὶ πρὸς τέλει τῆς ἀναμάκτου θυσίας καὶ τῆς λατρείας τῆς νέας καὶ αἰωνίου Διαθήκης (Josef A. Jungmann, Liturgie der christlichen Frühzeit bis auf Gregor dem Grossen, Freiburg-Schweiz, 1967, σ. 21 - 22).

Τὸ πόσον ἰσχυρὰ ἦτο ἡ ὑπὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης δημιουργηθεῖσα λατρευτικὴ παράδοσις ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς σταθερότητος, μεθ' ἧς οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ διωκόμενοι μετεῖχον τῆς κοινῆς λατρείας των. Ἀκριβῶς ἡ συμμετοχὴ των εἰς αὐτὴν ἦτο τὸ μέγα ἔγκλημά των εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἔθνικοῦ κράτους. Πᾶς τις ἠδύνατο νὰ ποτεύῃ ὅ,τι ἤθελεν. Ἄλλ' ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἀντικαθίστων τὴν κρατικὴν λατρείαν διὰ τῆς ἰδικῆς των ἦτο ἡ κυρία ἀφορμὴ τῆς διώξεως. Ἄν καὶ ἐκινδύνευεν ἡ ζωὴ των, οὗτοι οὐδέποτε ἐγκατέλειψαν τὴν ὑπὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης κληροδοτηθεῖσαν εἰς αὐτοὺς λατρευτικὴν παράδοσιν.

Ἡ ὑπὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης παρουσιαζομένη λατρευτικὴ πρᾶξις τῶν πρώτων χριστιανικῶν κοινοτήτων εἶναι πλουσιωτάτη. Ἡ λατεία τῶν ἀποστολικῶν χρόνων οὐδόλως ἐστερεῖτο σταθερῶν μορφῶν καὶ τάξεως, δοθέντος ὅτι πάντα δέον νὰ γίνωνται «εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν» (Α' Κορ. ιδ', 40). Οὕτως ἡ λατεία τῶν πρώτων Χριστιανῶν ἐνηρμόνιζε τὴν ἐλευθερίαν μετὰ τῆς ὀργανωμένης τάξεως. Ἡ τάξις αὕτη συνηρτᾶτο πρὸς τὸν κύριον κορμὸν τῆς χριστιανικῆς λατρείας, ἥτις δὲν περιελάμβανε μόνον λόγους καὶ ὕμνους, ἀλλὰ καὶ «πράξεις». Αἱ «πράξεις» αὗται ἦσαν μυστικαὶ πράξεις ἢ «μυστήρια», τὰ ὁποῖα μεταδίδουν εἰς τοὺς λάτρεις τὴν χάριν τοῦ ἁγ. Πνεύματος, ἥτις καθαρίζει τὴν ψυχὴν των καὶ ὑποβοηθεῖ αὐτοὺς πρὸς ἐνσωμάτωσίν των εἰς τὸ μυστικὸν Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ πρὸς ἀξίαν ὑπ' αὐτῶν μετάληψιν τοῦ ἁγίου Σώματος καὶ Αἵματος Αὐτοῦ.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ οἱ Εὐαγγελισταὶ θεωροῦν ὡς ἀναμφισβήτητον γεγονός τὸ ὅτι ἡ Θεία Εὐχαριστία ἀνάγεται εἰς αὐτὸν τὸν Κύριον, παραδοθεῖσα ὑπ' Αὐτοῦ.

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἐκκλησιαστικὸν ἑορτολόγιον τῆς Ἐκκλησίας μας

Ο ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Οἱ μάρτυρες τῆς Ἐκκλησίας εἶναι πραγματικοὶ ἥρωες. Οἱ στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ, οἱ θεηγόροι ὀπλίτες δὲν πεθαίνουν ποτέ τους. Ἡ δόξα τους δὲ σβύνει. Τὸ ψυχικὸ τους μεγαλεῖο πάντα μεσουρανεῖ, γιατί ζοῦν καὶ τιμοῦνται στὶς καρδιές τῶν χριστιανῶν. Σ' αὐτὴ τὴν παράταξιν τῶν ἡρώων συγκαταλέγεται καὶ ὁ μεγαλομάρτυρας Γεώργιος, ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ λαοφιλεῖς ἁγίους μας.

Ἡ καταγωγὴ καὶ τὰ παιδικὰ του χρόνια.

Ὁ ἅγιος Γεώργιος καταγόταν ἀπὸ τὴν πολύφημη γιὰ τὴν εὐσέβεια καὶ τοὺς ἁγίους τῆς Καππαδοκίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ Καππαδοκία, πιθανότατα, ἦταν ἡ πατρίδα τοῦ πατέρα του. Ἡ μητέρα του, πάλι, εἶχε γιὰ γενέτειρά της τὴν Λύδδα τῆς Συρίας. Ὁ πατέρας τοῦ Γεωργίου πέθανε μαρτυρικὰ καὶ ἀφήκε τὸ ἀνήλικον παιδί του στὶς φροντίδες τῆς εὐσεβέστατης μάνας του.

Μετὰ τὸ θάνατον τοῦ ἀντρα της, ἡ μητέρα τοῦ ἁγίου ἔκρινε καλὸ νὰ μεταφερθεῖ στὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα, ὅπου θὰ εἶχε τὴν προστασίαν τῶν συγγενῶν της. Ἐγκαταστάθηκε στὴ Λύδδα στὸ σπίτι τῶν γονιῶν της. Ἐπειδὴ μεγάλωσε καὶ ἄθλησε ὁ Γεώργιος στὴ Λύδδα, ὅπου καὶ μαρτύρησε, ὑπάρχουν ἁγιολόγοι ποὺ ὑποστηρίζουν πὼς καὶ γεννήθηκε στὴ Λύδδα. Ἀκόμη ὑπάρχει καὶ ἡ ἐκδοχὴ πὼς μεγάλωσε καὶ πέθανε στὴν Καππαδοκία. Γιατὸ διαφιλονικεῖται ὁ τόπος τῆς γέννησης μὲ τὴν πόλιν τοῦ μαρτυρίου του. Ἀλλὰ, ὅπως ἀναφέρεται παραπάνω, μᾶλλον γεννήθηκε στὴν Καππαδοκίαν καὶ τίμησε τὸ ὄνομά του θυσιάζοντας τὴ ζωὴν του γιὰ τὸ Χριστό.

Ἡ πιθανότερη χρονολογία τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Γεωργίου στὸν κόσμον τοποθετεῖται ἀνάμεσα στὰ χρόνια 274 - 276 μ.Χ. καὶ τὸ μαρτύριόν του συνέβη γύρω στὸ 303 μ.Χ. στὰ χρόνια

του Διοκλητιανού, όποτε έγινε κι ό μεγάλος κατά τών Χριστιανών διωγμός (284 - 304).

Ό Γεώργιος από τή μικρή του ηλικία ήταν προπαρασκευασμένος κατάλληλα από τή θεοσεβέστατη μητέρα του για τά μεγάλα κατορθώματα τής πίστης. Γνώριζε λεπτομέρειες για τό μαρτυρικό θάνατο του πατέρα του και είχε βαθιά συνείδηση και χριστιανική ύπερηφάνεια πού 'ταν γόνος μάρτυρα πατέρα. "Άλλωστε και ή μάνα του καλλιέργησε κατάλληλα τήν κλίσι και τή θεοσέβεια του μονάκριβου γιου της.

Κατά μιá παράδοση, ή μάνα του Γεωργίου, μιá φεγγαρόλουστη νύχτα όδήγησε τó παιδί της στό κοιμητήριο τής Καππαδοκίας και ό μικρός Γεώργιος γονάτισε μαζί με τή μητέρα του πάνω στον τάφο του μάρτυρα πατέρα του, προτού άποχωρισθουν τήν πατρίδα του γονιού του. Κατά τήν ίδια αυτή παράδοση, εκεί πάνω στον τάφο έγινε ή μυσταγωγία τής μύησης για τó Γεώργιο κι άκουσε τόσα πολλά κι έποικοδομητικά. Ποιός ξέρει αν στην καρδιά του μικρού εκείνου άγοριού δέ γεννήθηκαν αισθήματα έντονα, ν' άκολουθήσει τά 'χνη του πατέρα του, αν ό Θεός θά τó ήθελε!

Ό έφηβος και νέος Γεώργιος.

Μικρός μόλις 6-7 χρονών συνόδεψε τή μητέρα του, πού επέστρεψε στην πατρίδα της, τή Λύδδα. Εύπορη οικογένεια. Μολαυτα τραβήχθηκαν στα άγροκτήματά τους κι εργαζόνταν, θεωρώντας τή δουλειά σαν εύλογία Θεού. Ό Γεώργιος μοίραζε τó χρόνο του ανάμεσα στα βιβλία και στην εργασία στα χωράφια κι άμπέλια τους.

Έκει στη Λύδδα, ό Γεώργιος από έφηβος, συνδέθηκε με φίλους και οικογένειες πιστούς στό Θεό. "Ετσι ένίσχυε όλοένα τήν έφεση και ισχυρή του κλίση στό δρόμο του Θεού. Ήταν κι όλας ψυχικά προετοιμασμένος νά δεχτεί και τó φριχτότερο άκόμα μαρτύριο.

Πολύ νέος άκόμα, μόλις είκοσάχρονος, στρατεύεται. Ήταν φυσικό, μπορεϊ νά λεχθει, ένας εύρωστος, ώραιος και τολμηρός νέος προικισμένος με ιδιαίτερα χαρίσματα, σαν τόν Γεώργιο νά τραβήξει τήν προσοχή τών άνωτέρων του στό στρατό. "Ετσι έγινε και με τó Γεώργιο. Στα πρώτα χρόνια τής στρατιωτικής του ζωής άρχισε νά διακρίνεται και νά ξεχωρίζει για τά έκτακτα χαρίσματά του.

Σ' αὐτὲς τίς φυσικὲς κι ἐπίκτητες ἀρετὲς τοῦ ὀφείλονται καὶ ἡ ἀπονομὴ στοῦ Γεώργιου τοῦ τίτλου τοῦ κόμητα. Στὴν Ὑστατὴ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία, ὁ τίτλος τοῦ κόμητα, δινόταν σὲ διακρινόμενα πρόσωπα. Καὶ ἦσαν ἐπιφορτισμένα μ' ἐπιπρόσθετα καθήκοντα καὶ δικαιώματα. Ἦταν τίτλος ποῦ ἔδινε τὸ δικαίωμα στοὺν φέροντα νὰ λέγεται «φίλος τοῦ αὐτοκράτορα», γιὰ τὴν εὖνοια ποῦ τοῦ ἔδειχνε. Μ' αὐτὸν τὸν τιμητικὸ βαθμὸ ἔγινε ἀπὸ τοὺς ἐπίζηλους ἀξιωματοῦχους τῆς αὐλῆς.

Ὁ Γεώργιος στοὺν αὐτοκρατορικὸ στρατὸ εἶχε φτάσει ὡς τὸ βαθμὸ τοῦ χιλίαρχου. Ἐνα εἰκοσιπεντάχρονο νέο, αὐτὰ τὰ ἀξιώματα ἦταν εὐκόλο νὰ τὸν παρασύρουν στὴν ἔπαρση καὶ ὑπερηφάνεια. Ἄλλ' ὄχι καὶ τὸν Γεώργιο. Τὸν λαμπρὸ κι ἐξαιρετο, πνευματικὰ καὶ χριστιανικὰ καλλιεργημένο νέο. Ἐμεινε ἀπλὸς καὶ ταπεινός, διακρινόμενος πάντα μεταξὺ τῶν νέων καὶ τῶν βαθμούχων στοῦ στρατό, ἀκριβῶς γιὰ τὰ μεγάλα προσόντα του.

Δὲν ξέχασε ὁ Γεώργιος οὔτε γιὰ μιὰ στιγμή τὴ χριστιανικὴ του ιδιότητα. Ὅχι μόνο καλλιεργοῦσε τὴν εὐσέβειά του, ἀλλὰ κατηχοῦσε, διαφώτιζε συστρατιῶτες του, ἐπηρέαζε τοὺς νέους στὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ. Τὸ ὑπέροχο ἠθικὸ του παράδειγμα, ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ προσεκτικὴ του ζωὴ, ἠλέκτριζαν τοὺς ἄλλους. Μὲ ὅσα ἔπραττε καὶ ὅσα ἔλεγε γιὰ τὴ χριστιανικὴ θρησκεία, ἐπιβεβαίωνε τὴν ἀνωτερότητά της, ἀντιπαραβάλλοντας τὴν εἰδωλολατρεία ποῦ ἦταν ἀδειανὴ ἀπὸ ὀποιαδήποτε ἰδανικά. Αὐτὴ ἡ ἀνωτερότητα, τὸ ἦθος τοῦ Γεωργίου, μαζὶ μὲ τὴ θέση του, ἐντυπωσίαζε τοὺς νέους καὶ ἐκεῖνοι πίστευαν στοῦ κήρυγμα τοῦ ἐκλεκτοῦ χριστιανοῦ.

Ἡ ὥρα τοῦ μαρτυρίου.

Ὁ Γεώργιος εἶχε ἡλικία μόλις 29-30 χρονῶν, ὅταν ξαφνικὰ ξεσπᾷ ὁ διωγμὸς τοῦ Διοκλητιανοῦ, ποῦ εἶχε χιλιάδες μάρτυρες. Ὁ διωγμὸς αὐτὸς ἔγινε κατὰ τὰ δύο-τρία τελευταῖα χρόνια τῆς αὐτοκρατορίας του (284-304). Ὁ κατατρεγμὸς αὐτός, ὁ ἐξαντωτικὸς κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμὸς προερχόταν ἀπὸ τὴν λαθεμένη θέση, πῶς οἱ χριστιανοὶ ἐπιδίωκαν νὰ ἐγκαθιδρύσουν δική τους ἐγκόσμια βασιλεία μὲ ἀρχηγὸ καὶ βασιλιά τὸ Θεὸ τους Χριστό. Ἐλεγαν ἀκόμα καὶ πίστευαν, πῶς γι' αὐτὸ περιφρονοῦν τοὺς θεοὺς τῆς Ρώμης. Κι ὅλα αὐτὰ —νόμιζαν— πῶς ἀπέβλεπαν στὴν κατά-

λυση τῆς αὐτοκρατορίας. "Ἐτσι κάθε χριστιανὸς ἦταν κι ἓνας ἄσπονδος ἐχθρὸς τῆς αὐτοκρατορίας. "Ἐπρεπε χάρη τῆς αὐτοκρατορίας, ἀλύπητα νὰ παταχθεῖ ὁ χριστιανισμὸς.

Τὸ δίλημμα ποῦ πρόβαλε στοὺς χριστιανοὺς ἦταν ξεκάθαρο: "Ἡ ὁ χριστιανὸς θ' ἀρνιόταν τὸ Χριστὸ κι ὅσα εἶχαν σχέση μετ' τὴν πίστη σ' Αὐτόν, θυσιάζοντας στοὺς θεοὺς κι ἔμπρακτα ἀναγνωρίζοντας τὴ λατρεία τους, ἢ ὄφειλαν νὰ δεχθοῦν τὸ θάνατο, τὸ μαρτύριο. Εἶχαν πιά ἐπισημάνει ἀπὸ καιρὸ οἱ «χαλεποὶ καιροί», γιὰ τοὺς ὁποίους εἶχε προβλέψει ὁ ἀπ. Παῦλος. Ἄλλὰ οἱ χριστιανοὶ δὲν τρομοκρατήθηκαν. Ἄλλωστε οἱ χριστιανοὶ τῶν πρώτων χρόνων κι ὡς τὰ μέσα τοῦ 350 μ.Χ., ἰδιαίτερα ὡς τὸ 312 μ.Χ., ὅλο και περίμεναν τὴν ἀνανέωση τῶν διωγμῶν. Κόπαζαν γιὰ λίγο και ξανάρχιζαν.

Οἱ περισσότεροὶ χριστιανοὶ προτιμοῦσαν τὸ μαρτύριο. Λίγοι ἦσαν ἐκεῖνοι ποῦ ἀπὸ λιποψυχία και δειλία, οἱ ἀκατάρτιστοι και κατηχούμενοι, δέχονταν τὴν ἐπιστροφή τους στὰ εἶδωλα. Ἄφοβα παρουσιάζονταν μπροστὰ στίς ἀρχές και ὁμολογοῦσαν τὴν πίστη τους στὸ Χριστὸ μετ' τέτοια αὐταπάρνηση, ὥστε νὰ προκαλεῖ τὸ θαυμασμὸ τοῦ παγανιστικοῦ κόσμου.

"Ἐρχεται ἡ ὥρα τοῦ μαρτυρίου και γιὰ τὸ Γεώργιο. Ἦταν φυσικὸ νὰ προκαλέσει αἴσθησι ἀνάμεσα στοὺς αὐλικούς ἡ θέσι τοῦ Γεωργίου. Πῶς ἓνας νέος ἀνώτερος ἀξιωματικός, τιμημένος μετ' τὸν τίτλο τοῦ κόμητα, νὰ γίνε ἐπίορκος, νὰ προδίνει τὸν αὐτοκράτορα. Ἄλλὰ γιὰ τὸ Γεώργιο δὲν ὑπῆρχε κανένα δίλημμα. "Ὅλα ἦρθαν φυσικά. "Ὅπως τὰ μελετοῦσε. "Ὅπως ἐτοίμαζε τὸν ἑαυτὸ του ἀπ' τὰ παιδικὰ του χρόνια.

"Ἦστερα ἀπὸ τὴ διαδικασία τῶν ἀνακρίσεων, τῶν υποσχέσεων, τῶν ἀπειλῶν, τῶν σταδιακὰ ἐκδηλούμενων μέσων καταπίεσεως, φτάνει ἡ ὥρα τοῦ μαρτυρίου. Τὰ βάσανα, οἱ ἀκροτηριασμοί, οἱ ποικίλες μέθοδοι τῶν σατανικῶν ἐπινοήσεων γιὰ νὰ σπάσουν τὸ ἠθικὸ του, ὅλα πῆγαν μάταια. Ὁ Γεώργιος, ὁ γενναῖος ἀθλητής, ἀφοῦ γονάτισε και προσευχήθηκε στὸν Κύριο, ζητώντας τὴ συμπαράστασή του, πρόλαβε νὰ μεταλάβει γιὰ τελευταία φορὰ τὰ ἄχραντα μυστήρια. Ἐνώνεται πιά μετ' τὸν Κύριό του και στήν παροῦσα και στή μέλλουσα ζωή. Θανατώνεται μετ' ξίφος, ὕστερα ἀπὸ σειρὰ φρικτῶν βασανιστηρίων. Τὴ μνήμη τοῦ Γεωργίου μετ' τίς διακρίσεις τοῦ μεγαλομάρτυρα και τροπαιοφόρου ἡ Ἐκκλη-

σία τιμᾶ στίς 23 Ἀπριλίου σάν πάνδημη καί πανελλήνια γιορτή.

Ὁ ἅγιος στή παράδοση.

Ὁ Γεώργιος εἶναι ὁ πιό δημοφιλῆς ἅγιος τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ ἡ μνήμη του πέφτει μὲ τὴν Ἑνοίξη, ἡ ὑμνογραφία τὸν χαρακτηρίζει «ἔαρ νοητὸν» καὶ «ἔαρ τῆς χάριτος». Εἶναι σημαδιακὴ ἡ μέρα τοῦ Ἀγίου καὶ γιὰ τοὺς ποιμένεσ, πού τὸν θεωροῦν προστάτη τους. Τὴν ἐπόμενη τῆς γιορτῆς του ἀφήνουν τὰ χειμαδιὰ καὶ τραβᾶνε πρὸς τὰ ὄρεινά. Ἀρμένιοι, Σύριοι, Καθολικοὶ λαοί, Ἀγγλοσάξονες τιμοῦν ἰδιαίτερα τὸν ἅγιο Γεώργιο. Ἀπὸ τὸ 800 ἡ σύνοδος τῆς Ὁξφόρδης, ἀνεκήρυξε τὸν Γεώργιο προστάτη τῆς Ἀγγλίας. Εἶναι χαραγμένη ἡ εἰκόνα του καὶ στὰ νομίσματα τῆς Μεγ. Βρεταννίας.

Ἐπίσης ἡ Τσαρική Ρωσία τὸν εἶχε ὡς προστάτη τῆς αὐτοκρατορίας. Πολλὰ παράσημα, οἰκόσημα καὶ σημαῖες στολίζονται μὲ παραστάσεις τοῦ Ἀγίου. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς κι αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι τιμοῦν τὸ Γεώργιο. Ἰδιαίτερα τὸ πολεμικὸ ἰππικὸ τους, καὶ τὸν συμπεριλαμβάνουν μεταξὺ τῶν δικῶν τους «ἀγίων». Ἐνα δεῖγμα τοῦ σεβασμοῦ τους στὸν Ἅγιο εἶναι καὶ ἡ τιμὴ στοὺς ναοὺς πού εἶναι ἀφιερωμένοι σ' αὐτόν.

Κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπέτρεπαν στοὺς χριστιανοὺς οὔτε ν' ἀναγεῖρουν ναοὺς, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ ἐπισκευάζουν. Ἐξαίρεση ἔκαναν μόνο στὸν ἅγιο Γεώργιο. Ἐτσι ἐξηγεῖται καὶ τὸ φαινόμενο, γιὰτὶ ὑπάρχει στὸ χριστιανικὸ ὀρθόδοξο χῶρο τόσοσ μεγάλος ἀριθμὸς ναῶν ἀφιερωμένων στή μνήμη του. Οἱ Τοῦρκοι τὸν μόνο ἅγιο πού φοβοῦνται καὶ τιμοῦν τὴ γιορτὴ του εἶναι ὁ Γεώργιος. Ἡ κεμαλικὴ κυβέρνησι ἀναγκάσθηκε νὰ χαρακτηρίσει μιᾶς ἐβδομάδας περίοδο, μὲ κέντρο τὴν 23 Ἀπριλίου, ὡς γιορτὴ τῆς νεότητος καὶ τῆς Ἑνοίξης.

Πολλὰ τὰ θαύματα τοῦ Ἀγίου. Ἀκριβῶς γι' αὐτόν τὸ λόγο παρεισέφρησαν καὶ «θαύματα» πολὺ ἀμφίβολα κι ἀνάξια λόγου. Κατὰ τοὺς δόκιμους βυζαντινοὺς ἀγιογράφους τόσοσ ὁ ἅγιος Γεώργιος ὅσο καὶ ὁ ἅγιος Δημήτριος δὲν περιστάνονται ποτὲ ὡς καβαλάρηδες καὶ μὲ δράκοντα. Πρέπει ἡ εἰκονογραφία μας νὰ γυρίσει πίσω, στίς γνήσιες πηγές τῆς.

Ἐξάλλου ἡ φιλολογία κι ἐκκλησιαστικὴ γραμματολογία εἶναι ἄφθονη σὲ ὑλικό. Ἀκόμη λόγοι, βιογραφίες, ἀσματικές ἀκολουθίες ἔχουν γραφεῖ ἀπὸ πολλοὺς δόκιμους ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς καὶ ὑμνογράφους. Ὁ Μ. Κωνσταντῖνος γιὰ νὰ τιμήσει τὸ Γεώργιο, ἔκτισε Ναὸ στὴ Λύδδα, στὸν τόπο τοῦ μαρτυρίου του. Στὴ Λύδδα (κοντὰ στὴν Ἰόπη), κτίσθηκε μεγαλοπρεπὴς ναός, μετὰ τοὺς διωγμούς, καὶ μετεκόμισαν τὰ ἱερὰ λείψανα τοῦ Ἀγίου, ἀπὸ ἀφανὴ τόπο. Τέλεσαν τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ (Νοεμβρίου 3) καὶ τιμᾶται καὶ ἡ μέρα αὐτὴ τῶν ἐγκαινίων.

† Ὁ Περιστερίου ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

«ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

Αὐτὸς εἶναι ὁ τίτλος τῆς ἐφημερίδος τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἐκδίδει ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία.

Η «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

- ΘΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗ ὑπεύθυνα καὶ ἀντικειμενικὰ τὸν λαὸ γιὰ τὴ δραστηριότητα τῆς Ἐκκλησίας στοὺς διάφορους τομεῖς.
- ΘΑ ΠΑΡΕΧΗ σωστὴ κατεύθυνσι στὰ διάφορα προβλήματα, ποὺ ἀπασχολοῦν σήμερα τὸν ἄνθρωπο.
- ΘΑ ΑΠΑΝΤΑ στὶς διάφορες αἰτιάσεις ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας.
- ΘΑ ΟΙΚΟΔΟΜΗ τοὺς πιστοὺς καὶ θὰ καλλιεργῇ σ' αὐτοὺς γνήσιο ὀρθόδοξο βίωμα.

Ὅλοι οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ ἐγγραφοῦν συνδρομηταὶ τῆς ἐφημερίδος τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ τὴν ἔχουν ὁδηγὸ στὴν πορεία τῆς ζωῆς τους.

Ποιμαντικά θέματα

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΕΛΛΑΜΨΙΣ

Είναι ἀξία ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἡ πνευματικὴ ἑξαρσις τοῦ ψαλμωδοῦ, ἡ ὁποία ἀποκορυφώνεται εἰς τοὺς λόγους: «Ἐμνήσθη τὸ Θεοῦ καὶ εὐφράνθη» (Ψαλμ. 76, 4). Καὶ τοῦτο διότι εἶναι ὄντως περιέργη, ἐκ πρώτης ὄψεως, ἡ ἐνθύμησις τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν καρδίαν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ψαλμωδοῦ ὡς μία αἰφνιδία βίωσις ἢ ἐμπειρία. Ἐφ' ὅσον ὁ ἱερός ψαλμωδὸς εἶχεν ὡς ἐν ἐκ τῶν κυρίων ἔργων του τὸ «ἔξομολογεῖσθαι τῷ Θεῷ» καὶ «ψάλλειν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ» «ἡμέρας καὶ νυκτός», πῶς αἰφνιδίως ἐνθυμεῖται τὸν Θεὸν καὶ εὐφραίνεται; Πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι πρόκειται ἐδῶ περὶ μιᾶς θαυτέρας βιώσεως τῆς σχέσεώς του μὲ τὸν Θεόν, ἡ ὁποία ἔχει μᾶλλον τὸν χαρακτῆρα τῆς Θείας ἐλλάμψεως.

Ἡ ἐμπειρία αὐτὴ τοῦ ἱεροῦ ψαλμωδοῦ ἀποκαλύπτει πράγματι, ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχουν βιωματικῶς θαυμίδες ἐνθυμήσεως τοῦ Θεοῦ. Ἡ φωτιστικὴ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος προκαλεῖ ἐκάστοτε καὶ ἀναλόγως πάντοτε πρὸς τὰς ἀπαραιτήτους πρὸς τοῦτο προϋποθέσεις, διάφορον ἐμπειρίαν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ πνευματικοῦ ἀγωνιστοῦ τῆς ἐνθυμήσεως τοῦ Θεοῦ. Οὕτως ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς συμβαίνει νὰ αἰφνιδιάζεται εὐφροσύνης. Ἐνθυμεῖται τὸν Θεὸν καὶ εὐφραίνεται!

Ὁ ποιμὴν εἶναι θεθαίως ὁ κατ' ἐξοχὴν συνεργὸς τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ ἐργοδότης του. Διὰ τοῦτο ἄλλωστε καθ' ὅλον τὸ εἰκοσιτετράωρον ἔχει τὴν συνείδησιν, ὅτι εὐρίσκεται ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ. Εἰς τὸν ἱερὸν Ναὸν τελεῖ τὰς ἱεράς ἀκολουθίας καὶ εἰς τὸν χῶρον τῆς ποιμαντικῆς διακονίας ποιμαίνει ἀδιαλείπτως τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου. Εἶναι λοιπὸν πάντοτε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, προσευχόμενος εἴτε διὰ λόγων εἴτε δι' ἔργων. Ἄλλ' ὅλα αὐτὰ δὲν σημαίνουν, ὅτι εἰς τὴν περίπτωσίν του δὲν δημιουργεῖται ἡ ἀνάγκη τῆς ἐνθυ-

μήσεως τοῦ Θεοῦ. Ἀντιθέτως μάλιστα! Ὁ ποιμὴν γνωρίζει, ὅτι τελεῖ πάντοτε ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τοῦ κινδύνου τῆς «ρουτίνας» καὶ τοῦ ἐπαγγελματισμοῦ. Ἡ ἀναπόφευκτος ἐξοικείωσις «μὲ τὰ ἱερά καὶ τὰ θεῖα» τὸν μεταφέρει ἀσυναίσθητως εἰς τὴν ἀντιφατικὴν ἐκείνην κατάστασιν, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐνῶ ἐργάζεται εἰς τὸν χῶρον τοῦ ἔργου τοῦ Θεοῦ, συμβαίνει νὰ λησμονῇ τὸν Θεόν!

Ἡ λήθη τοῦ Θεοῦ συναντᾶται περισσότερον ἴσως εἰς τὰς περιπτώσεις ἐκείνας, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ποιμὴν, ἀντιμετωπίζων ἕνα ὄξυ ποιμαντικὸν πρόβλημα, περιέρχεται εἰς ἀπόγνωσιν ἢ ἀδιέξοδον, μὴ γνωρίζων τί πρέπει νὰ πράξῃ, τί πρέπει νὰ ἐνεργήσῃ, τί πρέπει νὰ συμβουλευσῇ. Στρεφόμενος δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ «ἐν ἀπορίᾳ πολλῇ», ἀναζητεῖ μίαν λύσιν εἰς τὸ ποιμαντικὸν του πρόβλημα. Ἀλλὰ τότε ἀκριβῶς συμβαίνει ὥστε ὁ καλοπροαίρετος καὶ ἀγωνιστής, κατὰ τὰ ἄλλα, ποιμὴν νὰ δεχθῇ «ποιμαντικὴν ἔλλαμψιν»! Ἐνθυμεῖται τὸν Θεόν, ὡς ἐργοδότην καὶ χορηγὸν σοφίας καὶ δυνάμεως καὶ εὐφραίνεται τὸ πνεῦμα του.

Ἄν καὶ δὲν εἶναι βεβαίως δυνατόν νὰ προκαλέσῃ κανεὶς μίαν ἔλλαμψιν, ἐν τούτοις ἤμπορεῖ νὰ γρηγορή διὰ τὴν ὑποδοχὴν ἐνδεχομένως μιᾶς θείας ἐλλάμψεως. Ἐπομένως ὁ καλὸς ποιμὴν πρέπει νὰ ἀναζητῇ συνεχῶς θαυτέραν καὶ ἀγιωτέραν σχέσιν μὲ τὸν Θεόν. Ἐνθυμούμενος τὸν Θεόν, τὸν ἐνθυμεῖται καὶ ὁ Θεός. Καὶ ὅσον περισσότερον ἐνθυμεῖται τὸν Θεόν, τόσον πλουσιώτερος εἶναι ὁ φωτισμὸς του κατὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ὄξέων ποιμαντικῶν προβλημάτων. Ἀπολαμβάνων δὲ ὁ ποιμὴν τοιοῦτου φωτισμοῦ, δὲν εἶναι δυνατόν εἰ μὴ νὰ ἀναφωνῇ εἰς τοὺς θόλους τῆς ἀγιασμένης καρδίας του, κατόπιν μιᾶς ἐπιτυχοῦς λύσεως ἐνὸς τοιοῦτου προβλήματος: «ἐμνήσθη τὸν Θεοῦ καὶ εὐφράνην».

Στὸ περιθώριον τῆς Ἀγίας Γραφῆς

«ΤΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΛΕΓΕΙ ΤΑΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙΣ»*

Ζ'

«Οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ οὔτε ζεστός· ὄφελον ψυχρὸς ἢς ἢ ζεστός. Οὕτως ὅτι χλιαρὸς εἶ καὶ οὔτε ζεστός οὔτε ψυχρὸς, μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου».

Τῆς Λαοδίκειας δὲν τῆς εἶχε λάχει ἐπίσκοπος τῆς προκοπῆς. Δὲν ἦταν κακὸς ἄνθρωπος. Καὶ πίστη εἶχε καὶ ἀρετές. Ἀλλὰ ὄχι σὲ μεγάλο βαθμῷ. Δὲν θὰ μπορούσες νὰ τὸν πῆς κρύο, ἀλλὰ οὔτε καὶ πύρινο. Βρισκόταν στὴ μέση. Λιγιστὴ ἀπόδοσις. Κατάστασις πού θύμιζε νάρκη. Χλιαρότης σὲ ὅλα του.

Τέτοιος ἐργάτης τοῦ Ἀμπελῶνος δὲν εἶναι ἀνεκτὸς ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς. Ὁ Κύριος ἀηδιάζει — καὶ δὲν τὸ κρύβει ἐδῶ — τοὺς χλιαροὺς πιστοὺς πρὸ πολὺ ἀπ' ὅ,τι τοὺς ἀπίστους. Αποδοκιμάζει καὶ βδελύσσεται καὶ καταδικάζει τοὺς δευτέρους. Ἀλλὰ καὶ τοὺς πρώτους δὲν τοὺς ὑποφέρει. Τοὺς νοιώθει σὰν ἄνοστο φαγητό, πού φέρνει ἀναγούλα καὶ κανεὶς δὲν τὸ καταπίνει, ἀλλὰ τὸ πετᾷ ἀπὸ τὸ στόμα του.

Μὰ τί ἀκριβῶς, συγκεκριμένα, σὲ κάνει, Κύριε, τόσο ν' ἀηδιάζης μπροστὰ στοὺς χλιαροὺς; Δὲν θὰ εἶναι ἡ λειψὴ τους ἀρετὴ ἢ ἴδια πού σοῦ προκαλεῖ τέτοια ἀποστρόφη. Ἄν ἦταν ἔτσι θ' ἀποδοκίμαζες πολλοὺς. Γιατὶ πολλοὶ εἶναι ὅσοι δὲν ἀποδίδουν στὰ μέτρα πού θέλεις.

Ὅχι, ἀσφαλῶς ὄχι, δὲν ἀπορρίχνεις κάθε ἐλαττωματικὸ πιστό. Ἄν ἔχη συναίσθησις τῆς ἀτέλειάς του, ἂν ἡ πυξίδα τῆς καρδιᾶς του μένη πάντα στραμμένη σ' ἐσένα, συγκαταβαίνει στὴν ἀδυναμία του, τὸν σπλαχνίζεσαι, τοῦ μακροθυμεῖς.

Ἄν ὅμως εἶναι ἀνύποπτος γιὰ τὴ φτώχεια του καὶ ἱκανοποιημένος μὲ ὅ,τι λίγὸ σοῦ προσφέρει, τότε τὸν ἀποστρέφεται.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 625 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 22 τεύχους.

Αὐτὸ συνέβαινε μὲ τὸν ἐπίσκοπο τῆς Λαοδίκειας, ὅπως φαίνεται καθαρὰ ἀπὸ τὰ παρὰ κάτω.

«Ὅτι λέγεις ὅτι πλούσιός εἰμι καὶ πεπλούτηκα καὶ οὐδενὸς χρεῖαν ἔχω,— καὶ οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος καὶ ὁ ἔλεεινὸς καὶ πτωχὸς καὶ τυφλὸς καὶ γυμνός».

Εἶναι ἀξιοθρήνητος γιὰ τὴν ἀπατηλὴν τοῦ αὐτάρκειας. Νομίζει ὅτι πλέει σὲ πλούτη ἀρετῆς, ὅτι εἶναι φθασμένος κάπου κοντὰ στὸ ὠμέγα τῆς ἀγιότητος. Καὶ ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι φτώχεια συγκόμισε. Ὅτι εἶναι γυμνὸς ἀπὸ ἔργα θεάρεστα. Ὅτι εἶναι τυφλὸς καὶ δὲν βλέπει τὴν ἔλεεινήν του κατάντια. Φαντάζεται τὸν ἑαυτό του ἅγιο καὶ εἶναι ἓνα μαλθακό, γλοιῶδες πρόπλασμα ἀγιότητος. Τί θὰ μπορούσε νὰ τὸν βγάλῃ ἀπὸ τὴ θανάσιμη πλάνη του;

Τί ἄλλο παρὰ νὰ συναισθανθῇ τὴ φριχτὴν τοῦ θέσει, ν' ἀπλῶσῃ στὸν Κύριο τὰ χέρια καὶ νὰ τοῦ ζητήσῃ σπαραχτικὰ τὴ Χάρη του.

«Συμβουλευώ σοι ἀγοράσαι παρ' ἐμοῦ χρυσίον πεπυρωμένον ἐκ πυρὸς ἵνα πλουτήσῃς καὶ ἱμάτια λευκὰ ἵνα περιβάλῃ καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνῃ τῆς γυμνότητός σου καὶ κολλύριον ἵνα ἐγχείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς σου ἵνα βλέπῃς».

Νά τί πρέπει νὰ κάνῃς γιὰ νὰ σωθῆς. Νὰ προμηθευθῆς ἀπὸ μένα, πού εἰμαι ἡ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν, τρία πράγματα.

Τὸ πυρωμένο χρυσάφι τοῦ ἀληθινοῦ ζήλου. Τὰ λευκὰ ἱμάτια τῆς ταπεινοφροσύνης, πού θὰ κρύψουν τὴ ντροπὴ τῆς ψυχικῆς σου γύμνιας. Καὶ τὸ φῶς τοῦ λόγου μου, πού θὰ γιάνῃ τὴν ὄρασή σου καὶ θὰ σὲ κάνῃ νὰ βλέπῃς τὴν ἀλήθεια.

«Ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω καὶ παιδεύω ζήλευε οὖν καὶ μετανόησον».

Τὸ γράμμα μου αὐτὸ θὰ σὲ λυπήσῃ. Θὰ σὲ κάνῃ νὰ πονέσῃς. Σοῦ ἀξίζουσιν τὰ σκληρὰ του λόγια. Ἄλλὰ κίνητρό τους δὲν εἶναι ἡ χαιρεκακία. Εἶναι ἡ ἐπίμονη ἀγάπη μου. Πού δὲν ὀρρωδεῖ μπροστὰ στὸ ἀπαισίον θέαμα τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ προ-

χωρεῖ, ἀναζητῶντας μέσα στήν ἁμαρτία τὸν πολυφίλητο ἁμαρτωλό, τὴν εἰκόνα μου.

Σὲ ἐλέγχω καὶ σὲ παιδεύω, γιατίι σὲ ἀγαπῶ. Φιλοτιμήσου λοιπόν. Καὶ μετανόησε. ᾿Αλλάξε πορεία. Κλίνε ἀποφασιστικά, ὅσο καὶ ἂν σοῦ φαίνεται δύσκολο καὶ ὀδυνηρό, πρὸς τὰ ἐκεῖ πὸς σὲ καλῶ. Μετανόησε, δηλαδὴ ἄλλαξε νοοτροπία. Βγῆς ἀπὸ τὴ θηλειὰ τῆς αὐτοϊκανοποιήσεως.

Ἐπιδίωξε, ἀγωνίσου νὰ γίνης ἀληθινὸς χριστιανός, δηλαδὴ ψυχὴ ἀκόρεστη στήν ἀρετὴ. Πρόσεξε τί ρῆμα χρησιμοποίησα στὸ κάλεσμα πὸς σοῦ ἔκανα; Σοῦ εἶπα ν' «ἀγοράσης» ἀπὸ μένα τὰ τρία ἐκεῖνα πὸς σοῦ χρειάζονται. ᾿Αγοράζω σημαίνει: καταβάλλω κάτι γιὰ ν' ἀποκτήσω κάτι.

Σχεδὸν τὸ πᾶν, ἡ Χάρη μου τὸ προσφέρει. ᾿Αλλ' αὐτὸ τὸ πᾶν δὲν ἀρκεῖ, ἂν καὶ ἡ ἀνθρώπινη προαίρεση δὲν καταβάλλῃ τὴ δικὴ της προσπάθεια. Χάρη καὶ βούληση εἶναι καὶ τὰ δυὸ ἀπαραίτητα γιὰ τὴ σωτηρία.

Γιὰ νὰ σωθῆς λοιπόν, μὴν περιορίζεσαι στὸ νὰ ποθῆς τὴ σωτηρία. Δούλεψε καὶ ὁ ἴδιος γι' αὐτή. Μὴ λυπηθῆς κόπο ἢ θυσία, γιὰ νὰ γίνης ὅπως σὲ θέλω.

«Ἡ βασιλεία μου βιάζεται καὶ βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν» (Ματθ. 1α' 12). Πρέπει ν' ἀθλήσης, γιὰ νὰ βγῆς ἀπὸ τὸ τέλημα σου. Νὰ ματώσῃ ἡ ψυχὴ σου. Νὰ ὑποφέρῃς.

Αὐτὸ σημαίνει μετάνοια. Στροφὴ μεγάλῃ ὄχι μόνο στὰ αἰσθήματα, ἀλλὰ καὶ στήν πράξη.

Τὸ γράμμα μου σοῦ κεντᾶ τὸ ἐγώ, ὄχι γιὰ νὰ σ' ἀπελπίσω, ἀλλὰ γιὰ νὰ σὲ σπρώξω στήν ἀναγέννηση. Δέξου λοιπόν αὐτὸν τὸν πόνο μ' εὐγνωμοσύνη. Εἶναι τιμὴ καὶ εὐνοια γιὰ σένα. Εἶναι ἀπόδειξη ὅτι σὲ θεωρῶ ἀκόμη παιδί μου ἀγαπημένο. ᾿Αξιοποίησε λοιπόν αὐτὴ τὴν τιμὴ.

« Ε Ο Ρ Τ Ο Λ Ο Γ Ι Ο Ν » *

Πισιδία: ἄνυδρος τραχεῖα καὶ ἀπρόσιτος ἐπαρχία τῆς νοτίου Μ. Ἀσίας, τοῦ νομοῦ Ἰκονίου, συνορεύουσα πρὸς Β μετὴν Φρυγίαν, πρὸς Α μετὴν Λυκαονίαν, Ν τὴν Παμφυλίαν καὶ Δ τὴν Λυδίαν. Ταύτην ἐπεσεκέψατο δις ὁ ἀπ. Παῦλος. Ἐν τῇ περιοχῇ ἐτελειώθησαν διὰ ξίφους 15.000 Μάρτυρες.

Πιτυουῶς (Λαζικῆς): ἀρχαία πόλις τῆς Κολχίδος παρά τὴν ὁμώνυμον κόλπον. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἡ πόλις ἀπετέλει σπουδαῖον παραμεθόριον ἕρεισμα.

Πιτυουῶσα: παλαιὰ ὀνομασία τῆς Χίου, Μιλήτου, Σαλαμῖνος Λαμψάκου.

Πλουσιάδος ἢ Προσιάς: Μητρόπολις τῆς ἐπαρχίας Ὀνωριάδος, ἥς μητρόπολις ἦν καὶ ἡ Κλαυδιούπολις.

Πολύβοτος: ἀρχαία πόλις καὶ ἐπισκοπή (ὑπὸ τὸν Συνάδων), ἐν Φρυγίᾳ, Σαλουταριά, τὸ σημερινὸν Ἀφιὸν Καρὰ Χισάρ.

Πομπηϊούπολις: 1. πόλις τῆς Κιλικίας, οἱ πρόην Σόλοι. 2. πόλις τῆς Παφλαγονίας.

Πόντος: ἐπαρχία τῆς Μ. Ἀσίας κατὰ μῆκος τῶν Ν παραλίων τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ εἰς τὴν ΒΑ ἄκρον αὐτῆς. «Τοῖς ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις διασπορᾶς Πόντου», ἀπερθεύει τὴν Α' Καθολικὴν αὐτοῦ ἐπιστολὴν ὁ Ἀπ. Πέτρος.

Ποιόλοιοι: πόλις τῆς ἐπαρχίας Καμπανίας ἐν Ἰταλίᾳ εἰς τὴν δυτ. παραλίαν· ἐπίγειον τῆς Ρώμης.

Πραίνεστον: ἀρχαία πόλις τῆς Ἰταλίας, ἀνατολ. τῆς Ρώμης, μετ' ἐπίσκοπον.

Πρίγκιπος: ἡ μεγίστη ἐκ τῶν ἐννέα νήσων τῆς Προποντίδος. Αἱ ἄλλαι: Χάλκη, Ἀντιγόνη, Πρώτη, Ὀξεία, Πλάτη, Πίτα, Νέανδρος, Τερέβινθος.

Προβάτιον: ὄρος ἐν Χίῳ, παρά τὸ ὅποιον ἤσκησαν οἱ ὄσιοι Ἰωσήφ, Νικήτας καὶ Ἰωάννης, οἱ κτίτορες τῆς Νέας Μονῆς.

Προκόννησος: νῆσος τῆς Προποντίδος, μία τῶν ἐν τῇ θαλάσῃ τοῦ Μαρμαρᾶ Σποράδων.

Προκόπιον: πόλις ἐν Καππαδοκίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας, ἔθθα ἔζησε σκληροῦς ἀσκητικοῦ ἀγῶνας ὁ ὁμολογητῆς Ἰωάννης, ὁ Ρῶσος. Ἐν Ν. Προκοπίῳ Εὐβοίας, ἐν ἀκραιώτητι τεθησαύριστα, ἀπὸ τοῦ 1924, τὸ χαριτόβρυτον σῶμα τοῦ Ὁσίου (Μαΐου 27).

Προποντίς: κοινῶς «θάλασσα τοῦ Μαρμαρᾶ». Κλειστὴ θάλασσα μεταξὺ Εὐξείνου Πόντου καὶ Αἰγαίου πελάγους ἐπικουινωνοῦσα μετ' αὐτῶν διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Βοσπόρου. Εἰς τὸ ΒΑ ἄκρον αὐτῆς ἡ Κων/πολις.

Προύσσα: πόλις τῆς Τουρκίας ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Βιθυνίᾳ εἰς ἀπόστασιν 20 χιλμ. ἀπὸ τῆς Προποντίδος. Ἐπίγειον τῆς Προύσσης τὰ Μουδανιά.

Πτολεμαῖς: 1. ἀρχαία πόλις τῆς Φοινίκης, ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Μεσογείου θαλάσσης, νοτιῶς τῆς Τύρου καὶ Β τῆς Καισαρείας, νῦν Ἀγιος Ἰωάννης τῆς Ἀκκρας. 2. πόλις καὶ ὄρυμος τῆς ἀρχαίας Παμφυλίας. 3. ἀρχαία πόλις τῆς Κυρηναϊκῆς. 4. πόλις τῆς Δ. Μακεδονίας, ἐν Ἐορδαίᾳ (πρόην Καϊλάρια).

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 594 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21 τεύχους.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ: Π. Βαμπούλη, «Βυζαντινή Διακοσμητική». Έκδοτικός Οίκος «ΑΣΤΗΡ» ΑΛ. και Ε. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Λυκούργου 10 - Αθήναι 1977, σελ. ν' + 184 πίνακες + ιθ'.

Ο γνωστός για την έκδοτική του δραστηριότητα με επίκεντρο την Παράδοσι και την Έλληνική Ορθοδοξία έκδοτικός οίκος «Αστήρ» των Άλ. και Ε. Παπαδημητρίου έθεσε τελευταία σε κυκλοφορία ένα θαυμάσιο έργο, από εκείνα που δέν βλέπουν τό φως πολύ συχνά τόν τόπο μας. Πρόκειται για την «Βυζαντινή Διακοσμητική», που όφείλεται ουσιαστικά στήν καλλιτεχνική δημιουργικότητα του Π. Βαμπούλη, γνησιού μαθητού του μεγάλου δασκάλου Φώτη Κόντογλου και συνεχιστού του έργου του στον όποιο και αφιερώνει τό βιβλίο, και με τή σειρά του δασκάλου και αούτου τώρα των όλίγων που σπουδάζουν την νεοελληνική βυζαντινή άγιογραφία.

Η «Βυζαντινή Διακοσμητική» εΐναι ένα βιβλίο με άκρως έξειδικευμένο περιεχόμενο, που μπορεί όμως να μιλήση όχι μόνο σε ειδικούς, αλλά και σε όσους αγαπούν την Τέχνη γενικότερα. Από όλους τους κλάδους τής Βυζαντινής Τέχνης — Αρχιτεκτονική, Ζωγραφική, Γλυπτική, Μικροτεχνία γενικά — ή Διακοσμητική έξυπηρετεί αισθητικά την διακόσμηση του μεγάλου ή του μικρού χώρου, δανείζει όμως τά σχέδια και τά θέματά της και εΐναι πηγή άστείρευτη έμπνεύσεως και για τίς άλλες μορφές τής Τέχνης. Έτσι από αούτην άντλούν ό γλύπτης, ό ζωγράφος, ό χρυσοστόχος, ό ύφαντουργός, και άλλοι.

Τέτοια θέματα, σε πολύ μεγάλη ποικιλία, παρέχει ό Π. Βαμπούλης στήν «Βυζαντινή Διακοσμητική» με μία άρμονικά συνταιριασμένη σύζευξι σχεδίων και χρωμάτων, χωρίς να προδίδη καθόλου ούτε την παράδοσι ούτε τό πρωτότυπο ούτε την προσωπική του έμπνευσι και καλλιτεχνική προσωπικότητα.

Μπορεί κανείς να θρη μέσα στήν «Βυζαντινή Διακοσμητική», εκτός από τίς πιστές αποδόσεις των προτύπων, τίς έξής παραλλαγές από την θεματική πηγή έμπνεύσεως του καλλιτέχου. Στο σημείο αυτό άς μάς επιτραπή να αντιγράψωμε τόν ίδιο τόν καλλιτέχνη, που με συμπυκνωμένη λιτότητα μάς έξηγει τίς ποικιλίες των παραλλαγών του:

—«Ελεύθερη σύνθεση» ό,τι πιο προσωπικό μπόρεσα ν' αποδώσω, βάσει παλαιών προτύπων.

—«Ἐλεύθερη ἀπόδοση»· πρότυπο παραλλαγμένο στό χρώμα καί στό σχέδιο.

—«Ἐλεύθερη χρωματική ἀπόδοση»· ἓνα πιστό στό σχέδιο πρότυπο, δοσμένο σύμφωνα μέ τή δική μου χρωματική ἀντίληψη.

—«Γραμμική ἀπόδοση»· πρότυπο μεταφερμένο τονικά μέ ἀσπρόμαυρο.

—«Σχέδιο»· πρότυπο δοσμένο μέ μιὰ ἀπλή γραμμή».

Ἡ ἐκτύπωση τοῦ βιβλίου, σέ μεγάλο σχῆμα καί σέ χαρτί «ORIGINAL KUNSTDRUCK», ἐκράτησε πολλά χρόνια καί ἐκόστισε πολλά χρήματα. Ἄνετα μπορεῖ νά σταθῆ κοντά στήν δίτομη «Ἐκφρασι» τοῦ μεγάλου Δασκάλου. Ἀποτελεῖται ἀπό 150 περίπου ἑγχρωμες καί 40 ἀσπρόμαυρες σελίδες, πού ἡ κάθε μία ἀπ' αὐτές μπορεῖ νά ἔχη καί περισσότερα σχέδια.

Στήν ἀρχή μιλοῦν γι' αὐτό καί τήν ἱστορία του οἱ ἐκδότες καί ὁ καλλιτέχνης - συγγραφεύς. Ἀκολουθεῖ εἰσαγωγή κατατοπιστική τοῦ Κ. Τσιρόπουλου γιά τήν καταγωγή, τὰ ρεύματα, τήν ἐξέλιξι, τήν σημασία καί τήν ἀξία τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης στήν Ὁρθόδοξη Παράδοσι καί τήν συνέχισί της στίς ἡμέρες μας καί μετὰ τὸ καλλιτεχνικὸ ὕλικό ὑπάρχουν κατατοπιστικὲς σημειώσεις πού ἐξηγοῦν τὰ θέματα καί τήν προέλευσί τους. Γιά νά μὴ μείνη δὲ τὸ βιβλίον κτῆμα μόνο τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ, δόθηκε ταυτοχρόνως τὸ κείμενο καί στήν ἀγγλική γλῶσσα. Ἔτσι μποροῦν νά χαροῦν εὐκολα τίς βυζαντινὲς καλλιτεχνικὲς δημιουργίες, ξαναδοσμένες ἀπὸ πιστοὺς στήν καλλιτεχνική μας παράδοσι νεο-ἑλληνες συνθέτες καί ἐκδότες, ὅλοι ὅσοι ἀγαποῦν τὸ ὄρατο, ὅπου-δήποτε γῆς καί ἀν κατοικοῦν καί σὲ ὀποιαδήποτε φυλὴ καί ἀν ἀνήκουν.

Στίς πρῶτες σελίδες τῆς «Βυζαντινῆς Διακοσμητικῆς», σημειώνομε μερικὰ θέματα, γιά νά πάρη μία ἰδέα ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ τὴν ποικιλία καί τὸ πλοῦσιον καλλιτεχνικὸ ὕλικό, πού μπορεῖ νά ἀναζητήσῃ σ' αὐτήν, ἀλλὰ καί γιά νά ἐκτιμήσῃ τὸν μόχθο τοῦ καλλιτέχνη, βλέποντας τίς πηγές τῆς ἐμπνεύσεώς του, πού σήμερα ὡς χειρόγραφα ἢ ἱερὰ ἀντικείμενα εἶναι σκορπισμένα σ' ὅλες τίς γωνιὰς τῆς γῆς.

Ἀντιγράφομε πάλι ἀπὸ τὸ βιβλίον:

—«Ὁ Χριστὸς μέ τοὺς Ἐθαγγελιστὲς καί τέσσαρες προφῆτες. Ἐλεύθερη σύνθεση μέ στοιχεῖα ἀπὸ διάφορα χειρόγραφα.

—Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. Ἐλεύθερη σύνθεση μέ στοιχεῖα ἀπὸ διάφορα χειρόγραφα.

—Ἐπίτιτλον. Ἐλεύθερη σύνθεση.

—Ἐπικεφαλὶς Κανόνος ἀντιστοιχίας τῶν Εὐαγγελιστῶν. Ἐλεύθερη σύνθεση.

—Ἡ ἔξοδος ἀπὸ τὸν Παράδεισο. Σελὶς Εὐαγγελίου μὲ στοιχεῖα ἀπὸ διάφορα χειρόγραφα.

—Ψηφιδωτὰ στὸ Νάρθηκα τοῦ Ναοῦ τῆς Γεννήσεως στὴ Βηθλεέμ, 12ος αἰών. Ἐλεύθερη ἀπόδοση.

—Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ἀπὸ χειρόγραφο τῆς Μονῆς Σινᾶ, 12ος αἰών.

—Φυτικὸ θέμα ἀπὸ ἀρμένικο χειρόγραφο τοῦ 1304.

—Λεπτομέρεια ἐπίτιτλου ἀπὸ ἀρμένικο Εὐαγγέλιο.

—Σταυρὸς ἀπὸ ἀρμένικο χειρόγραφο τοῦ 12ου αἰῶνος.

—Βάζο μὲ λουλούδια ἀπὸ ἀρμένικο χειρόγραφο τοῦ 1249.

—Ρόδαξ. Λεπτομέρεια ἐπίτιτλου ἀπὸ ἀρμένικο χειρόγραφο, 14ος αἰών.

—Ὁ Ἅγιος Μάμας μὲ τὰ ἐλάφια. Σελίδα χειρογράφου. Ἐλεύθερη σύνθεση μὲ στοιχεῖα ἀπὸ διάφορα χειρόγραφα.

—Ὁ Προφήτης Δαβὶδ. Ἀπὸ Ψαλτήριο τῆς Μονῆς Μεταμορφώσεως Μετεώρων, 17ος αἰών.

—Ἐπίτιτλον μὲ πρωτόγραμμα. Ψαλτήριο τῆς Μονῆς Μεταμορφώσεως Μετεώρων, 17ος αἰών.

—Σελίδες Εὐχολογίου ἀπὸ χειρόγραφο τῆς Μονῆς Μεταμορφώσεως Μετεώρων.

—Κοκὸρια. Λεπτομέρεια ἐπικεφαλίδος Κανόνος ἀντιστοιχίας τῶν Εὐαγγελιστῶν ἀπὸ ἀρμένικο χειρόγραφο τοῦ 13ου αἰῶνος.

—Πέρδικες. Ἀπὸ τὸ περιθώριο σελίδος τοῦ 580 χειρογράφου τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκῆς τῶν Παρισίων, 12ος αἰών.

—Παγώνι. Λεπτομέρεια Κανόνος ἀντιστοιχίας τῶν Εὐαγγελιστῶν ἀπὸ ἀρμένικο χειρόγραφο τοῦ 1323.

—Ζῶα ἀπὸ χειρόγραφο τῆς Μονῆς Πάτμου. Ἐλεύθερη ἀπόδοση.

—Ἡ κατ' ὄναρ ἐμφάνισις τοῦ Ἀρχαγγέλου τῷ Ἰωσήφ. Σελίδα Εὐαγγελίου. Ἐλεύθερη σύνθεση μὲ στοιχεῖα ἀπὸ διάφορα χειρόγραφα.

—Μορφές στὰ περιθώρια σελίδων ἀρμένικου χειρογράφου τοῦ 1323.

—Λειτουργικὸ Εἰλητάριο. Ἐλεύθερη σύνθεση μὲ στοιχεῖα ἀπὸ διάφορα χειρόγραφα.

Νομίζομε πὼς δώσαμε στὸν ἀναγνώστη μία ἰδέα τοῦ περιεχομένου καὶ τῆς ποικιλίας τῶν διακοσμητικῶν τύπων στὴ «Βυζαντινὴ Διακοσμητικὴ» τοῦ Π. Βαμπούλη.

Αὐθόρμητος ἔρχεται ὁ ἔπαινος γιὰ τὸν ἄξιο ἀγιογράφο καὶ τιμὴ στοὺς ἐκδότες τῆς μικρῆς αὐτῆς Κιβωτοῦ τῆς Βυζαντινῆς

ΙΕΡΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

Π ρ ό ς

Τὸν Ἐξοχώτατον κ. Ὑπουργόν

Ἐθνικῆς Ἀμύνης

ΘΕΜΑ : «Ἐφαρμογή τοῦ ὑπὲρ τῶν χιλιαστῶν ἀντισυνταγματικοῦ νόμου 731) 77».

Ἀξιότιμε κ. Ὑπουργέ,

Ἡ ἀπελθοῦσα Βουλὴ ἐψήφισε καὶ ἐδημοσίευσε εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τὸν νόμον 731) 10.10.1977, ὅστις κατὰ τρόπον ἀντισυνταγματικὸν συνάμα δὲ καὶ σκανδαλώδη ἐθέσπισε στρατιωτικὰ ὠφελήματα ὑπὲρ τῶν ἀρνούμενων νὰ φέρουν ὅπλα ἔνεκα θρησκευτικῶν πεποιθήσεων.

Εἶναι εὐνόητον ὅτι ὁ νόμος ὠφελεῖ τοὺς Χιλιαστὰς κ.λ.π. ἀθρήσκους καὶ ὑποσκάπτει τὰ θεμέλια τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοπατρίας.

Ἐπειδὴ ἡ ὑπαγωγή εἰς τὰ ἐν λόγω ὠφελήματα (ἄοπλος θητεία) ἐνεργεῖται μόνον δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης, εὐελπιστοῦμεν ὅτι ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης δὲν θὰ θελήσῃ νὰ ἐκδώσῃ διάταξιν στηριζομένην καταφανῶς εἰς ἀντισυνταγματικὸν νόμον, διότι εἶναι Συνταγματικῶς κατοχυρωμένον ὅτι αἱ πρὸς τὸ Κράτος ὑποχρεώσεις ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ἀνεξαρτήτως θρησκευματος ἢ αἰρέσεως, εἶναι ἴσοι.

Δὲν παραλείπομεν νὰ τονίσωμεν ὅτι σύμπας ὁ Ἱερός Κλήρος καὶ ὁ Ὁρθόδοξος Ἑλληνικὸς λαὸς εὐρίσκεται ἐν ἐγρηγόρσει διὰ τὴν κατάργησιν τοῦ προσφέροντος χιλιαστικὰ εὐεργετήματα νόμου καὶ ὅστις ὑποσκάπτει κατ' αὐτὰς τὰς κρίσιμους ὥρας τὴν Θρησκείαν, τὸ Ἔθνος καὶ τὴν Φιλοπατρίαν τῶν Ἑλλήνων.

Διὰ τὸ Δ. Συμβούλιον τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου

Κληρικῶν Ἑλλάδος

Ὁ Πρόεδρος

Πρωτοπρ. Νικ. Αὐγερινόπουλος

Ὁ Γραμματεὺς

Οἰκονόμος Δημ. Πλατῆς

καλλιτεχνικῆς παραδόσεως, γιατί ἔδωσαν σ' ὅσους ἀγαποῦν τὴν Παράδοσι καὶ τὴν Ὁρθοδοξία ἐντρύφημα σπουδαῖο, σὲ μίαν ἐποχὴ μάλιστα, πού περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη τὸ εἶχαμε ἀνάγκη.

Α. Δ. ΚΟΜΙΝΗΣ

Καθηγητῆς Παν) μίου Ἀθηνῶν

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

338. Ἐπιτρέπεται ἀντὶ τοῦ κοινωνικοῦ γὰ ψάλλεται ὁ πολυέλεος ἢ τὸ «Ποῦ πορευθῶ...» κλπ. (Ἐρώτησις Αἰδεσμ. Ν. Ν.).

339. Ὅταν προσέρχονται πολλοὶ πιστοὶ στὴν θεία κοινωνία πρέπει γὰ ψάλλεται διαρκῶς μόνον τὸ «Τοῦ δεῖπνου σου τοῦ μυστικοῦ...»; (Ἐρώτησις Αἰδεσμ. Τ.).

Ἡ ἀπάντησις στὸ πρῶτο ἐρώτημα δὲν μπορεῖ παρὰ γὰ εἶναι ἀρνητικὴ. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ τάξις ἔχει καθορισθῆ ἀπὸ τὴν λειτουργικὴ παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔχει ἀποτυπωθῆ σὲ ὀρισμένες λειτουργικὰς μορφάς, πού προδιαγράφονται ἀπὸ τὰ Τυπικά. Ὁ σεβασμὸς πρὸς τίς διατάξεις αὐτὰς ἐπιβάλλεται ὄχι σὰν μία τυφλὴ τυπολατρεία καὶ προσήλωσι στὸ νεκρὸ γράμμα, ἀλλὰ σὰν μία ζωντανὴ καὶ ἐκουσία συμμόρφωσι πρὸς τὴν παραδεδομένην τάξι, πού ἀναφέρεται σ' αὐτὸν τὸν θεσμὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ θεία λατρεία εἶναι λατρεία τῆς Ἐκκλησίας, ἔργο δημόσιο, ὅπως τὸ λέγει καὶ ὁ ὄρος «λειτουργία», πού ἀσκεῖται μέσα στὴν ἱεραρχικὰ διαρθρωμένη ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα, πού καὶ στὴν πιδὸ μικρὴ ἀντιπροσώπευσί τῆς ἐκφράζει τὴν παρουσία καὶ τὴν ἐνέργεια αὐτῆς τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας. Τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ σήμερα, πού ἐκτείνεται ἀπὸ τὰ πέρατα ὡς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, καὶ τοῦ χθές, τῶν γενεῶν πού πέρασαν ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ θὰ ἀποτελοῦν στὸ διηγετικὸς μέλη ἀναπόσπαστα τοῦ ἰδίου μυστικοῦ σώματος. Μέσα σ' αὐτὴ τὴν οἰκουμενικὴ καὶ αἰωνία λειτουργία ἐντάσσεται ἢ κάθε λειτουργικὴ ἐνέργεια, τελετὴ, εὐχὴ, ψαλμωδία. Ὁ ἱερεὺς, ὁ διάκονος, ὁ ἀναγνώστης, ὁ ψάλτης, ὁ λαὸς, δὲν τελοῦν οὔτε διαχειρίζονται κάτι τὸ δικό τους, ἀλλὰ δροῦν στὴν λατρεία σὰν ἐντολοδόχοι τῆς Ἐκκλησίας. Ἀσκοῦν ἔργο δημόσιο καὶ ὄχι προσωπικὸ ἢ ἀτομικὸ. Δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα γὰ κάμουν ἢ γὰ εἰποῦν ὅ,τι θέλουν — αὐτὸ μποροῦν γὰ τὸ κάμουν μόνον στὴν ἀτομικὴ ἰδιωτικὴ των προσευχῇ—, ἀλλὰ ὅ,τι θέλει καὶ ὀρίζει ἢ ἐκκλησιαστικὴ τάξις. Αὐτὸ ἀκριθῶς κατοχυρώνει τὴν ἐκκλησιαστικὴ λατρεία καὶ τὴν προφυλάσσει ἀπὸ τίς αὐθαιρέσιες, καλὰς ἢ συχὰ κακὰς, τοῦ καθενὸς μας. Τοῦτο δὲν σημαίνει στατικότητα ἢ ἀποξήρανσι τῆς λατρείας, ἀλλὰ σχετικὴ σταθεροποίησι μορφῶν πού

ἐξελλίσσονται, φυσικὰ ὅμως καὶ ἀδίαστα, ὑπὸ τὴν πνοὴ πάντα καὶ τὴν καθοδήγησι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ποῦ συγκροτεῖ ὅλον τὸν θεοσμὸν τῆς Ἐκκλησίας.

Αὐτὰ ὅλα γιὰ τὸ κοινωνικό; Ναι, καὶ γιὰ τὸ κοινωνικό. Καὶ αὐτὸ σὰν στοιχεῖο τῆς λατρείας ὑπόκειται στοὺς ἴδιους κανόνες καὶ ἐντάσσεται μέσα στὴν ἴδια λειτουργικὴ δεοντολογία, ποῦ ἀφορᾷ στὶς παραδεδομένες λειτουργικὲς μορφές. Ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ χωρὶς τὴν γνῶσι τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ νοήματος τοῦ ψάλματος αὐτοῦ, τῆς ἐξελλίξεώς του, τῶν δυνατοτήτων ποῦ μᾶς παρέχει ἢ παράδοσις καί, φυσικὰ, τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν προβληματισμῶν τῆς σημερινῆς λατρευτικῆς ζωῆς. Γιατὶ αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ νόημα τῆς ζωντανῆς παραδόσεως· ὄχι μόνο νὰ ἐλέγχει τὴν γνησιότητα τῶν τωρινῶν μορφῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ τις ξαναζωντανεύει, ξαναφέροντάς τες στὸ πραγματικὸ νεανικὸ των κάλλος. Γιὰ τὸ κοινωνικό, μάλιστα, καὶ γιὰ τὰ ὅμοιά του ψαλμωδήματα, χρειάζεται περισσότερο ἐπαγρύπνησις καὶ φροντίδα. Καὶ τοῦτο, γιατί αὐτὰ θρῖσκονται στὰ χέρια τῶν ἱεροφαλτῶν, ποῦ μπορεῖ ἀπ' αὐτοὺς πολλοὶ νὰ εἶναι εὐλαθέστατοι χριστιανοί, καλλιφῶνοι καὶ μουσικὰ καταρτισμένοι ψάλτες, ἀλλὰ λίγοι ἔχουν θεολογικὴ παιδεία καὶ σωστὴ λειτουργικὴ ἀγωγή.

Εἰδικὰ γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε, ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ διακόσμησις καὶ τὸ μουσικὸ ἔνδυμα τῶν ἱερῶν ὕμνων καὶ ὅτι ὑπηρετεῖ τὴν λατρεία καὶ ἐντάσσεται στὸ ὅλο λειτουργικὸ τῆς κλῆμα. Δὲν εἶναι σκοπός, ἀλλὰ μέσον. Ὅταν τὸ μέσον ἐκτραπῆ σὲ σκοπὸ, θρискόμαστε μπροστὰ σὲ μιὰ νόθο κατάστασι, ποῦ εἶναι καταστροφικὴ γιὰ τὴν ἀληθινὴ λατρεία. Καὶ ἐπὶ πλεόν, ὅτι οἱ ὕμνοι καὶ γενικὰ ἡ ψαλμωδία στὴν ἐκκλησία εἶναι ἔργο τοῦ λαοῦ. Ὅσο ἀπομονώνεται ὁ ψάλτης ἀπὸ τὸν λαό, τόσο ξεφεύγει ἀπὸ τὸν σωστὸ δρόμο καὶ τὴν λειτουργικὴ δεοντολογία. Τότε ποῦ ἡ Ἐκκλησία θρискόταν σὲ ὑψηλὴ πνευματικὴ καὶ θεολογικὴ ἀκμή, καὶ κλῆρος καὶ λαός, καὶ φυσικὰ καὶ οἱ ψάλτες, ἦσαν κατηχημένοι καὶ ἤξευραν καὶ ζοῦσαν συνειδητὰ τὴν λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, οἱ κίνδυνοι τῶν ἐκτροπῶν ἦσαν μικρότεροι. Ὅταν ὑποδαθμισθῆκε ἡ θεολογικὴ παιδεία καὶ ἡ κατήχησις καὶ ἔζησε ἡ Ἐκκλησία στὸ σύνολό της δύσκολες ἐποχὲς γενικῆς σχεδὸν παρακμῆς, δὲν ἦσαν σπάνιες καὶ οἱ ἐκτροπὲς ἀπὸ τὴν ὀρθὴν λειτουργικὴ παράδοσι. Ὅλες αὐτὲς τίς διακυμάνσεις θὰ τίς ἰδοῦμε νὰ κατοπτρίζονται καὶ μέσα στὴν πορεία τῆς ἐξελλίξεως τοῦ κοινωνικοῦ.

(Συνεχίζεται)

Φ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ ΚΣΤ' (1977)

ΠΑΤΕΡΙΚΑ: Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πανέρων, Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας, σ. 3, 49, 97. — Πρὸς Ἐφεσίους Ἰγνάτιος, σ. 137, 169, 209, 249, 289, 329, 377, 409, 457, 505, 537, 569, 601, 633.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΑ: Ἀρχιμ. Τιμοθέου Σ. Τριβιζᾶ, Ἡ Θεοτόκος καὶ τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, σ. 24, 155, 179. — Ἀρχιμ. Παντελεήμονος Μπεζενίτη, Γραμ. Ι. Σ., Ἡ Ποιμαντικὴ ἀντιμετώπισις τοῦ χιλιασμοῦ, σ. 72, 351, 428, 493. — Ἀρχιμ. Εὐσεβίου Βίττη, Συγχρονισμένος χριστιανισμὸς, σ. 425. — Πρεσβ. Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ, Τὸ κοινωνικὸ μῆνυμα τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου στὴν ἐποχὴ μας, σ. 80, 113, 158, 227, 311, 355, 396. — Ἱερέως Δημητρίου Νίκου, Ἡ Ποιμαντικὴ Συνομιλία ὡς μέσον Θεραπείας εἰς τὴν Σωφρονιστικὴν Ἀγωγὴν καὶ μεταχείρισιν τῶν κρατουμένων, σ. 270, 314, 360, 398, 432, 480. — Ι. Κ., Ἡ Προϋπόθεσις τῆς ἐν τῷ ποιμαντικῷ ἔργῳ τάξεως, σ. 116. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἀγὼν κατὰ τῆς «Εἰδωλοποιήσεως» σ. 157. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἐκ τῶν μικρῶν τὰ μεγάλα, σ. 177. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἀπάτη τῆς ἁμαρτίας, σ. 309. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἀφειρηταὶ ὑποκειμενικῆς ἐπιεικείας, σ. 423. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Πνευματικὸς νικτῆρ, σ. 349. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Ποιμαντικὴ ἐπιεικεία, σ. 474. — Τοῦ αὐτοῦ, Εἰς θυσίαν Ἀγαλλιάσεως, σ. 558. — Τοῦ αὐτοῦ, Προϋπόθεσις Ποιμαντικῆς καρποφορίας, σ. 577. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ποιμαντικὴ Ἑλλαμψις, σ. 647.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ: Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἡ Ἐσχατολογικὴ διάστασις τοῦ Χριστοκεντρικοῦ κηρύγματος, σ. 21. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ

ἠθικολογικὴ διάσπασις τοῦ Ὀρθοδόξου κηρύγματος, σ. 53.
 — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ποικιλία στὴν Παράδοση τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησιαστικῆς Τέχνης, σ. 101. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ συρροή πρὸς Ἀνατολὰς κατὰ τὴν ὥραν τῆς λατρείας, σ. 141. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ στοιχεῖον τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας καὶ χαρισμανικῆς ἐλευθερίας εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς λατρείας, σ. 172. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἑορτὴ τῆς Ἀναστάσεως στὴν Ὀρθόδοξον Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, σ. 253, 292. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἀνανέωσις τοῦ Ἑορτολογίου, σ. 381. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Ὀρθόδοξος λατρεία ὡς ὀργανικὴ ὁλότης, σ. 413. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἀλληλεπιδράσεις μετὰ τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοῦ λειτουργικοῦ τομέως, σ. 461. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἐθνικὰ καὶ Χριστιανικὰ μυστήρια, σ. 509. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ θεωρία τοῦ Odo Casel, σ. 542. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ διαμόρφωσις καὶ ἔκδοσις τῶν λειτουργικῶν βιβλίων, σ. 573. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὰ στοιχεῖα τῆς Χριστιανικῆς λατρείας ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, σ. 606, 638. — Φ., Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες, σ. 43, 91, 132, 166, 202, 243, 283, 326, 371, 403, 452, 501, 534, 566, 597, 630, 657.

ΕΠΟΙΚΟΔΟΜΗΤΙΚΑ: Μητροπ. Δράμας Διονυσίου, Στυλὸς καὶ Ἑδραίωμα, σ. 56. — Τοῦ αὐτοῦ, Προσερχόμεθα ἀξίως εἰς τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου, σ. 104, 149. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὰ Αἰτήματά μας, σ. 221, 264. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Στρατεία τοῦ χριστιανοῦ, σ. 305, 345. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἄν ὑπάρχει Θεός..., σ. 391, 421. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Ἀπολεσθεῖς Παράδεισος, σ. 470, 519, 553. — Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Τριπλὸ φῶς γιὰ τοὺς πορευομένους εἰς Ἑμμαούς, σ. 212. — Ἀρχιμ. Ἱεροθέου Βλάχου, Μία Ὀρθόδοξον Παρουσία, σ. 483, 527, 579. — Πρεσβ. Ἑμμανουὴλ Καλαϊτζάκη, Τὸ γράμμα μιᾶς ἀπελπισμένης κοπέλας, σ. 33, 118, 161, 182. — Βασ. Μουστράκη, Μιὰ ἄλλη Βηθλεέμ, σ. 46. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἀπὸ τοῦ νῦν..., σ. 94. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὅπως μίσησαν Ἐσέ-

να..., σ. 135. — Τοῦ αὐτοῦ, «Εἷ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει...», σ. 205. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Δόξα τοῦ τοῦ ὀφείλουμε, σ. 245. — Τοῦ αὐτοῦ, «Ἐστερέωνται ἐπὶ τὴν πέτραν...», σ. 286. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἀπὸ τὸν Νάρθηκα, σ. 374. — Τοῦ αὐτοῦ, Οἱ Φανατικοί, σ. 406. — Τοῦ αὐτοῦ, «Τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς Ἐκκλησίαις», σ. 438, 476, 524, 560, 588, 623, 649. — Ἀριστ. Παύλου, Ἀγίασμα, σ. 441. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Θησαυρός, σ. 531. — Μαρία Π. Πάσχου, Πτ. φ., «ὅπου ἀνεῖ τὸν οὐρανόν», σ. 196, 231, 276.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ: Μητροπ. Περιστερίου Ἀλεξάνδρου, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, σ. 10. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἰσιδωρος ὁ Πηλουσιώτης, σ. 61. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Ἱερὸς Φῶτιος, σ. 107. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Ἱερομάρτυρας Χαράλαμπος, σ. 144. — Τοῦ αὐτοῦ, Φωτεινὴ ἢ Μεγαλομάρτυρα, σ. 215. — Τοῦ αὐτοῦ, Οἱ Σαράντα Μάρτυρες, σ. 259. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Ὁσία Θεοδώρα ἡ ἡγεμονίδα, σ. 299. — Τοῦ αὐτοῦ, Θεόδωρος ὁ Τήρων, σ. 340. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Ἅγιος Χριστόδουλος, σ. 385. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἀλέξιος, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, σ. 416. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Ὁσία Μαρία ἡ Αἰγυπτία, σ. 464. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Ὅσιος Γρηγόριος, σ. 513. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Πάγκαλος Ἰωσήφ, σ. 546. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἁγία Θωμαΐδα, σ. 610. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ μεγαλομάρτυρας Γεώργιος, σ. 641. — Μητροπ. Δημητριάδος Χριστοδούλου, Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα, σ. 16, 67, 151, 175, 223, 268, 306, 472, 521, 555. — Δημ. Σ. Φερούση, Μορφές τοῦ γένους, σ. 86. — Γρηγορίου Δ. Σπανοῦ, Σκέψεις γιὰ τὴν 25ῃ Μαρτίου, σ. 192.

ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΚΑ: Οἶκον. Κωνσταντίνου Πλατανίτη, «Ἐορτολόγιον», σ. 435, 530, 594, 652. — Μαρίας Μάντζαρη - Μιχαήλ, Τὸ Δῶρο τῆς γῆς στὸν οὐρανό, σ. 444.

ΔΙΑΦΟΡΑ: Κ. Γ. Μ π ό ν η, Καθηγ. τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Τὸ Περιοδικὸν «Ἐφημέριος», σ. 7. — Εὐάγ. Δ. Θεοδώρου, Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Οὐνοπίες καὶ πραγματικόντης, σ. 333. — Πρωτοπρεσβ. Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου, Ἐπιτροπὴ μελέτης Προβλημάτων διακινουμένων ἐργασιῶν, σ. 28, 620.— Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη, Ἡ Ἱερατικὴ Σχολὴ Πρεβέζης, σ. 487, 582, 616.— Χρήστου Ἰ. Ἀνδρεάδη, Πένρος καὶ Παῦλος στὴ Νεοελληνικὴ ποίηση, σ. 40, 129, 199, 236, 323, 364. — Ἡλία Δ. Μπάκου, Ἀντιδράσεις καὶ κρίσεις κατὰ βιβλιαρίου, σ. 238, 280, 320, 367, 400, 449, 498.— Εἰδήσεις τοῦ Τ. Α. Κ. Ε., Ἐγκύκλιος ὑπ' ἀριθ. 1, σ. 82.— Νικ. Θ. Λαουτάρη, Σχέδιον μεθοδεύσεως ἀποκινήσεως δι' ἀλληλοβοηθείας τοῦ ἐκλαϊκευτικοῦ βιβλίου τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεώς μας ἀπὸ τὰ 2½ ἑκατομμύρια ἑλλ. οἰκογενειῶν, σ. 123, 164, 188, 234, 272, 316.— Διάφοροι δραστηριότητες, Ἱερὰ Μητρόπολις Νικαίας, Οἱ φοιτηταὶ μας μὲ τοὺς φρουροὺς τῶν Συνόρων τῆς Πατρίδος, σ. 402. — Δημ. Χρ. Θεοχάρη, Ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ καὶ ἡ Ὁρθόδοξος λατρεία, σ. 563, 591, 626. — Α. Δ. Κομίνη, Καθ. Παν/μίου Ἀθηνῶν, Βιβλιοκρισία: Π. Βαμπούλη, «Βυζαντινὴ Διακοσμητικὴ», σ. 653.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ: Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, σ. 5. — Ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τῶν Ἀγίων Ἡμερῶν, σ. 6. — Ἡ παρακολούθησις τοῦ Ὁρθρου, σ. 6. — Οἱ ἡνίοχοι τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας, σ. 51.— Αἱ χορδαὶ τῆς Κιθάρας, σ. 51.— Πρῶτοι οἱ ἐχθροί, σ. 52.— Ὡς ἄλλος Συμεών, σ. 52.— Ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ Τριωδίου, σ. 99. — Ὅσον εἶναι καιρός, σ. 99. — Τὸ νόημα τῆς καθαρᾶς Δευτέρας, σ. 100.— Ὁ ἱερομάρτυς Πολύκαρπος, σ. 100.— Μὲ διάκρισιν, σ. 139.— Τὸ καλῦτερον φάρμακον, σ. 139. — «Ἡ Ὁρθόδοξος Θεία Λειτουργία», σ. 140. — Ἡ Ἐθνικὴ μας Ἔορτή, σ. 170. — Ἀριστούργημα Ἱεροῦ Ὄστρου, σ. 171. — Μαρία ἡ Αἴγυπτία, σ. 171. — Τὸ Τροπάριον τῆς Κασσιανῆς, σ. 210. — Διὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν τῆς Μ. Πέμπτης, σ. 210. — Ἐκκλησία τῆς Ἀναστάσεως, σ. 211. — Χρήσιμα ὁμιλητικὰ κείμενα, σ. 252. — Γύρω ἀπὸ τὴν δυσπιστίαν τοῦ Θωμᾶ, σ. 252. — Αἱ Μυροφόροι,

σ. 252. — Συνεργοὶ καὶ εἰς τὸ Πνευματικὸν πεδίον, σ. 290. — Κλη-
σις πρὸς μίμησιν, σ. 291. — Ἀπὸ τὰς ἀβύσσους εἰς τὰς κορυφάς,
σ. 291. — «Ἄγιοι γίνεσθε...», σ. 331. — Ἡ Πεντηκοστή, σ. 331.
— Διὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας, σ. 332. — Ὁ Ἐπίσκοπος
τοῦ Ἰππῶνος, σ. 379. — Δούλοι Θεοῦ, σ. 379. — Πρότυπον διὰ
τοὺς Ποιμένας, σ. 380. — Αἱ ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαί, σ. 380. —
Ὀνομα αἰγλήεν, σ. 411. — Αἱ ποιμαντορικαὶ Ἐπιστολαὶ τοῦ
Παύλου, σ. 411. — Νεοπατερικὴ φυσιογνωμία, σ. 412. — Προ-
σευχὴ καὶ Πρᾶξις, σ. 459. — Εἶναι καθῆκον καὶ τοῦ Ἱ. Κλήρου, σ.
459. — Αἱ παιδικαὶ κατασκηνώσεις, σ. 460. — Βίος ἄξιος («κραυ-
γῆς»), σ. 507. — Ἡ νέα γενεὰ καὶ ἡ ἰδική μας, σ. 507. — Εἰρηνο-
ποιεῖ, σ. 508. — Αἱ ἐκδόσεις τῆς Ἀπ. Διακονίας, σ. 508. — Ἐνο-
ριακὸν ἔργον, σ. 539. — Πρότυπον ταπεινοῦ φρονήματος, σ. 540.
Ἡ ἡμέρα τοῦ «Ὁχῶ», σ. 540. — Διὰ τὰ τὸν βλέπουν ὄντως Πα-
τέρα των, σ. 541. — Ἰσαγγελος πολιτεία, σ. 571. — Ἀπωθοῦν
ψυχάς, σ. 572. — Ἡ μόνη ἀρμόζουσα, σ. 572. — Κοσμεῖ τὴν
Ἐκκλησίαν μας, σ. 604. — Ὁ Χρυσορράς Ἰωάννης, σ. 604.
— Ἀπὸ Τελώνης, Ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ, σ. 605. — Ἐν ὄψει
τῶν Χριστουγέννων, σ. 636. — Τὰ δῶρα τῶν Μάγων, σ. 636.
— «Ὡς τὰ Παιδιά...», σ. 637.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ: Ι.Σ.Κ.Ε., σ. 541, 595. — TAKE.,
σ. 629.

== Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α ==

Κ. Γ. Μπόνη, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου
Ἐπιστολαί. Α' πρὸς Ἐφεσίους. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου**,
Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Τὰ στοιχεῖα τῆς Χριστιανικῆς Λατρείας ἐν
τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, Β'. — **Μητροπ. Περιστερίου Ἀλεξάνδρου**, Ὁ με-
γαλομάρτυρας Γεώργιος. — **Ι. Κ.**, Ἡ Ποιμαντικὴ Ἑλαμψις. — **Βασ.**
Μουστάκη, «Τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς Ἐκκλησίαις. — **Πρεσβ. Κωνστ.**
Πλατανίτου, «Ἐορτολόγιον». — **Α. Δ. Κομίνη**, Βιβλιοκρισία: Π. Βα-
μπούλη. «Βυζαντινὴ Διακοσμητικὴ». — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς,
κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — Περιεχόμενα τοῦ Τόμου ΚΣΤ' (1977).

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθῆναι 140.
Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1977

† 'Ο Περιστερίου 'Αλέξανδρος

† 'Ο Δράμας Διονύσιος

† 'Ο Δημητριάδος Χριστόδουλος

† 'Ο Ζακύνθου Παντελεήμων

Εδάγγελος Δ. Θεοδώρου, Καθηγητής Πανεπιστημίου 'Αθηνών

'Ιωάννης Φουντούλης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

'Ιωάννης Κορναράκης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

'Αρχιμανδρίτης Τιμόθεος Τριβιζάς

» Φιλάρετος Βιτάλης

» 'Ιερόθεος Βλάχος

» Εδσέβιος Βίττης

Πρεσβύτερος 'Αντώνιος 'Αλεβιζόπουλος

» Γεώργιος Μεταλληνός

» Δημήτριος Νίκου

» 'Εμμανουήλ Καλαϊτζάκης

» Κωνσταντίνος Πλατανίτης

Βασίλειος Μουστάκης

Δημήτριος Θεοχάρης

Δημήτριος Φερούσης

Χρήστος Ι. 'Ανδρεάδης

'Ηλίας Μπάκος

'Αριστ. Παύλου

Νικόλαος Θ. Λαουτάρης

Γρηγόριος Δ. Σπανός

Μαρία Π. Πάσχου

Μαρία Μάντζαρη - Μιχαήλ